

RĪGAS TEHNISKĀ UNIVERSITĀTE
Inženierekonomikas un vadības fakultāte
Starptautisko ekonomisko sakaru un muitas institūts
Starptautisko ekonomisko sakaru, transporta ekonomikas un loģistikas
katedra

Olga BOGDANOVA
(doktoranta apl.nr.001RIB045)

LATVIJAS ATTĪSTĪBAS MODEĻI EIROPAS SAVIENĪBAS IEKŠĒJĀ TIRGŪ

Promocijas darba kopsavilkums

Nozare: Vadībzinātne
Apakšnozare: Uzņēmējdarbības vadīšana

Zinātniskā vadītāja
Dr. oec., asoc. profesore
A. ORLOVSKA

RTU Izdevniecība
Rīga 2012

UDK 338(474.3)(043.2)
Bo 1951

Bogdanova O. Latvijas attīstības modeļi Eiropas Savienības iekšējā tirgū. Promocijas darba kopsavilkums. – Rīga: RTU Izdevniecība, 2012. – 44 lpp.

Iespiests saskaņā ar Inženierekonomikas un vadības fakultātes Starptautisko ekonomisko sakaru, transporta ekonomikas un loģistikas katedras 2012.gada 30.maija lēmumu, protokols Nr.5

© Rīgas Tehniskā universitāte, 2012
© Olga Bogdanova, 2012

Darbs izstrādāts ar Eiropas Sociālā fonda atbalstu projektā „Atbalsts RTU doktora studiju īstenošanai”

ISBN 978-9934-10-317-9

PROMOCIJAS DARBS
IZVIRZĪTS DOKTORA GRĀDA IEGŪŠANAI VADĪBZINĀTNES NOZARĒ,
UZŅĒMĒJDARBĪBAS VADĪBAS APAKŠNOZARĒ
RĪGAS TEHNISKAJĀ UNIVERSITĀTĒ

Promocijas darbs izstrādāts RTU Inženierekonomikas un vadības fakultātes Starptautisko ekonomisko sakaru, transporta ekonomikas un loģistikas katedrā. Promocijas darbs ekonomikas zinātņu doktora grāda iegūšanai tiek publiski aizstāvēts 2012.gada 17.septembrī RTU Promocijas padomē „RTU P-09“, Rīgas Tehniskās universitātes Inženierekonomikas un vadības fakultātē, Meža ielā 1/7, 309. auditorijā, plkst.10.00.

RECENZENTI

Natalja Lāce, profesore, Dr.oec.
Rīgas Tehniskā Universitāte (Latvija)

Tatjana Volkova, profesore, Dr.oec.
Banku Augstskola (Latvija)

Tatjana Polajeva, profesore, Dr.oec.
Tallinas Tehnoloģiskā Universitāte (Igaunija)

APSTIPRINAJUMS

Apstiprinu, ka esmu izstrādājusi doto promocijas darbu, kas iesniegts izskatīšanai Rīgas Tehniskajā universitātē ekonomikas doktora grāda iegūšanai. Promocijas darbs nav iesniegts nevienā citā universitātē zinātniskā grāda iegūšanai.

Olga Bogdanova _____

2012.gada 29.jūnijā

Promocijas darbs ir uzrakstīts latviešu valodā un satur ievadu, 3 daļas, secinājumus un priekšlikumus, bibliogrāfisko sarakstu, 6 pielikumus, 35 attēlus, 49 tabulas, 18 formulas, kopā 183 lapaspuses. Bibliogrāfiskajā saraksta ir 195 avoti.

Ar promocijas darbu un tā kopsavilkumu var iepazīties Rīgas Tehniskās universitātes Zinātniskajā bibliotēkā Ķīpsalas ielā 10.

Atsauksmes par promocijas darbu sūtīt :
Promocijas padomes RTU P-09 sekretāram
Profesoram Dr.habil.oec. Anatolijam Magidenko,
Rīgas Tehniskā universitāte,
Meža iela 1/7, Rīga, LV – 1048, Latvija
e-pasts: rue@rtu.lv
fax. +371 67089490

PROMOCIJAS DARBA VISPĀRĒJS RAKSTUROJUMS

Pētījuma aktualitāte

Valstu attīstības teorija sāka veidoties jau 18.un 19.gadsimtā, kad zinātnieki mēģināja definēt attīstības priekšnosacījumus. Ar gadiem ekonomiskās attīstības priekšnosacījumu saraksts pakāpeniski mainījās un papildinājās ar arvien jauniem faktoriem, kuri ietekmē valsts attīstību. Mūsdienās šis saraksts joprojām nav pabeigts, un, notiekot pārmaiņām pasaulē, veidojas jauni priekšnosacījumi, kurus ignorējot, valsts vai reģiona tālākā veiksmīga attīstība nav iespējama. Nepieciešams nepārtraukti sekot līdzī pasaules attīstības tendencēm, operatīvi reaģējot uz jaunajiem impulsiem, attiecīgi pielāgojot valsts vai reģiona attīstības prioritātes. Arī Latvijai, veidojot savu attīstības politiku, būtiski ņemt vērā mūsdienu ekonomiskās attīstības ietekmējošos faktoros un priekšnosacījumus.

Pēdējos gados Latvijas attīstībā ir notikušas ievērojamas pārmaiņas attīstības faktoros un priekšnosacījumos, kas saistītas galvenokārt ar Latvijas pievienošanos ES iekšējam tirgum.

Pievienojoties ES iekšējam tirgum, Latvijas attīstības politika kļuva cieši saistīta ar kopējo ES politiku. Pēc Latvijas pievienošanas ES, pieņemtos valdības lēmumus nepieciešams vērtēt ne tikai no Latvijas nacionālā viedokļa, bet arī ES līmenī, jo vienā valstī pieņemtais politiskais vai ekonomiskais lēmums var ievērojami ietekmēt citas dalībvalsts labklājību vai ES kopējo ekonomisko līdzsvaru.

ES iekšējā tirgus izveide būtiski izmainījusi Latvijas un citu ES dalībvalstu uzņēmējdarbības vidi. ES ietvaros ir iespējams brīvi pārvietoties starp dalībvalstīm, var izmantot tiesības dzīvot un strādāt citā ES dalībvalstī ar vienādiem darba nosacījumiem, atalgojumu, nodokļiem, sociāliem labumiem u.c. bez diskriminācijas pēc valsts piederības. Eiropas tirgus ir atvēris nacionālos tirgus, uzlabojot pārrobežu uzņēmējdarbības vidi, samazinot administratīvo slogu, nodrošinot augstākās kvalitātes preces un pakalpojumus, kā arī veicinot konkurences intensitāti. Galvenie ES vienotā tirgus darbības principi ir atrunāti Līgumā par Eiropas Savienības darbību (LESD). LESD 34.-36.pants nosaka, ka dalībvalsts ES vienotajā tirgū nedrīkst piemērot importa vai eksporta ierobežojumus un citus pasākumus ar līdzvērtīgu iedarbību. Savukārt, LESD 49.-55.pants aizliedz piemērot ierobežojumus kādas dalībvalsts iedzīvotāju brīvībai veikt uzņēmējdarbību citā dalībvalstī, kā arī aizliedz likt ierobežojumus pakalpojumu sniegšanas brīvībai tiem dalībvalstu komersantiem, kas ir dibināti vienā ES dalībvalstī, bet sniedz pakalpojumus citā dalībvalstī. Latvijai, kā ES iekšējā tirgus dalībnieci, ir radusies lieliska iespēja baudīt augstāk minētās un arī daudzas citas ES iekšējā tirgus uzņēmējdarbības vides sniegtās priekšrocības.

ES efektīvas funkcionēšanas nodrošināšanai ir izstrādāta ES vienotā attīstības stratēģija, un Latvijai kā ES iekšējā tirgus dalībvalstij ir jāpielāgo sava nacionālā attīstības stratēģija ES stratēģijai. ES vienotā attīstības stratēģija nosaka visas ES ekonomiskās prioritātes un darbības virzienus. ES līmenī pieņemtos atbilstošos lēmumus dalībvalstīm atbilstoši jāievieš vietējās ekonomiskajās sistēmās. Ņemot vērā to, ka katrai dalībvalstij ir sava unikālā kultūra, ekonomiskā situācija, politiskās prioritātes, dabiskais mantojums, institucionālais ietvars un uzņēmējdarbības vide, kopējās stratēģijas īstenošanā pastāv zināms elastīgums, katrai dalībvalstij pielāgojot ES attīstības stratēģiju vietējiem nosacījumiem un ieviešot to nacionālajā līmenī. Līdz ar to, daļa no ES politikas jautājumiem paliek dalībvalstu ziņā – savā nacionālajā attīstības stratēģijā (tai skaitā, veidojot vietējo uzņēmējdarbības vidi) dalībvalstij jāapvieno gan vietējās gan ES intereses.

Neskatoties uz šo attīstības priekšnosacījumu maiņu jau kopš Latvijas pievienošanās ES 2004.gadā, Latvija vēl joprojām pilnībā neizmanto ES iekšējā tirgus potenciālu. Neskatoties uz Latvijas tirgus ierobežotību, lielākā daļa vietējo uzņēmēju nevēlas paplašināt savu darbību pārējās ES dalībvalstīs, neizmantojot iespējas, ko piedāvā apmēram 500 miljonu plašais patērētāju tirgus. Savukārt Latvijas valsts pārvalde bieži nesniedz uzņēmējiem pietiekamu atbalstu, lai popularizētu ES iekšējā tirgū piedāvātās iespējas. Latvija kā ES iekšējā tirgus dalībvalsts ievieš ES regulējumos noteiktās obligātās prasības, nodrošinot tādu uzņēmējdarbības vidi, lai tās teritorijā vietējie un citi ES iekšējā tirgus dalībvalstu uzņēmēji varētu darboties ar vienādiem nosacījumiem, rezultātā dalot Latvijas tirgu ar citu ES iekšējā tirgus uzņēmējiem. Tajā pašā laikā, lai varētu pozitīvi izmantot Latvijas dalību ES iekšējā tirgū, nepieciešams ne tikai ieviest obligātās ES prasības, bet arī novērst Latvijā pastāvošās ES iekšējā tirgus priekšrocību izmantošanu kavējošās barjeras, Latvijas uzņēmējiem nodrošinot vienādas uzņēmējdarbības iespējas ar citu ES iekšējā tirgus dalībvalstu uzņēmējiem.

Pašlaik Latvijas ilgtermiņa konceptuālajā dokumentā “Latvijas izaugsmes modelis: cilvēks pirmajā vietā”, Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijā un Latvijas attīstības nacionālajā plānā Latvija netiek apskatīta kā ES iekšējā tirgus sastāvdaļa. Tajā pašā laikā, Latvijas Nacionālā Lisabonas programma ir vairāk orientēta uz augstu ES mērķu sasniegšanu, īpaši nepievēršoties valsts specifiskajām interesēm. Latvijas attīstība un ES iekšējā tirgus attīstība tiek uztvertas kā divi dažādi jēdzieni. Līdz ar to, pastāv nepieciešamība pēc Latvijas attīstības sabalansētā modeļa ES iekšējā tirgū.

Ņemot vērā jautājuma aktualitāti, **promocijas darba mērķis** ir, izpētīt ES iekšējā tirgus sniegtās priekšrocības, nosakot Latvijas kā ES iekšējā tirgus dalībvalsts attīstības iespējas un draudus, izstrādāt uzņēmējdarbības vides pilnveidošanas modeļus ES iekšējā tirgū,

apvienojot tajos Latvijas nacionālās intereses un ES iekšējā tirgus perspektīvas, tādējādi veicinot kopējo Latvijas tautsaimniecības attīstību.

Promocijas darba mērķa sasniegšanai izvirzīti šādi **uzdevumi**:

1. Izpētīt un izvērtēt valsts attīstības koncepciju teorijas un valsts attīstības jēdzienu, ņemot vērā 21.gadsimta izaicinājumus.
2. Sistematizēt valsts attīstības priekšnosacījumus, izpētīt valsts attīstības līmeņa novērtēšanas metodes ES iekšējā tirgus dalībvalstīm.
3. Izvērtēt Latvijas attīstības līmeni un uzņēmējdarbības vidi.
4. Konstatēt Latvijas attīstību kavējošus faktorus un noteikt Latvijas uzņēmējdarbības vides neizmantoto potenciālu ES iekšējā tirgū.
5. Izstrādāt Latvijas uzņēmējdarbības vides pilnveidošanas modeļus, ņemot vērā valsts dalību ES iekšējā tirgū, kuri veicinātu kopējo Latvija tautsaimniecības attīstību.

Promocijas darba **pētījuma objekts** ir Latvijas tautsaimniecības attīstība, saistībā ar Latvijas dalību ES iekšējā tirgū.

Promocijas darba **pētījuma priekšmets** ir Eiropas Savienības iekšējā tirgus priekšrocību un trūkumu ietekme uz Latvijas tautsaimniecību un uzņēmējdarbības vidi.

Promocijas darba **hipotēze**: valsts attīstības līmenis ietekmē uzņēmējdarbības iespējas.

Aizstāvēšanai izvirzītās tēzes

1. Latvijas attīstība ES iekšējā tirgū ir atkarīga no tā, cik labvēlīga ir Latvijas uzņēmējdarbības vide un uzņēmēju spējas veiksmīgi izmantot ES iekšējā tirgus sniegtās priekšrocības.
2. Lai uzlabotu uzņēmējdarbības vidi, Latvijai ne tikai kvalitatīvi jāpārņem ES noteiktās obligātās prasības, kas aizliedz diskriminēt citu ES iekšējā tirgus dalībvalstu uzņēmējus, bet nepieciešams arī ieviest tos ES izveidotos instrumentus, kuri atbalsta Latvijas uzņēmēju darbību citās ES iekšējā tirgus dalībvalstīs.
3. Atsevišķas ES iekšējā tirgus dalībvalsts neaktīva iesaiste ES kopējās politikas un normatīvā ietvara veidošanā un ieviešanā fragmentē ES iekšējo tirgu, aizkavējot attiecīgās dalībvalsts attīstību.

Pētījuma metodes. Promocijas darba izstrādē izmantotas vispārpieņemtās ekonomikas zinātnes pētījumu kvantitatīvās un kvalitatīvās metodes, tai skaitā, grupējumu, salīdzinošās analīzes, sintēzes, indukcijas, dedukcijas, aksiomātiskās, loģiski konstruktīvās, statistiskās datu apstrādes un parametru novērtēšanas, ekonomiski matemātiskās modelēšanas un ekspertu novērtējuma metodes, fokusētās intervijas metode.

Pētījums veikts, vispirms analizējot makroekonomiskos valsts attīstības priekšnosacījumus, tad – uzņēmējdarbības funkcionēšanas pamatprincipus, pieņemot, ka uzņēmējdarbības vides kvalitāte tieši ietekmē valsts tautsaimniecības attīstību.

Pētījuma teorētiskais un metodoloģiskais pamats

Daudzu zinātnisko darbu autori ir pētījuši valsts attīstības priekšnosacījumus, kā arī formulējuši valsts attīstības modeļus. Autore ir balstījusies uz Latvijā publicētajiem darbiem par valsts attīstības procesu un tās priekšnosacījumu analīzi, kuru ir veikuši tādi autori, kā G. Lībermanis, R.Počs, V.Skribans, L. Krilovs, J. Zvanītājs, J.Saulītis, M. Šenfelde, J. Vanags, V. Bikse, R.Škapars, Ē.Šumilo, U.Rozevskis, L.Frolova, L.Bandeviča u.c.

No angļu valodā publicētās zinātniskās literatūras par valsts attīstību autore ir izmantojusi tādu populārāko autoru darbus, kā D.Kolmans (D.Colman), F.Niksons (F.Nixon), D.Sīrs (D.Seers), D.M.Keinss (D.M.Keynes), A.Tirvals (A.Thirwall), D.Gutlets (D.Goutlet), E.Barbiera (E.Barbier), A.Smits (A.Smith), T.Maltuss (T.Malthus), D.Rikardo (D.Ricardo), D.Mills (J.Mill), W.A.Levis (W.A.Lewis), F.Perro (F.Perroux), K.Rotšilds (K.Rothschild) Dž.Hiks (J.Hicks), Dž.Stiglers (G.Stigler), P.Hovits (P.Howitt), J.Makartūrs (J.McArthur), D.Saks (J.Sachs), M. Heršejs (M.Herschey) u.c.

No zinātniskajā literatūrā, kas ir publicēta krievu valodā, autore ir izmantojusi tādu zinātnieku darbus, kas devuši lielu ieguldījumu valsts attīstības jēdziena un priekšnosacījumu izpētē, kā V.Rostovs (В.Ростов), L.Kantorovičs (Л. Канторович), I. Babsts (И. Бабст), I.Posoškovs (И. Посошков) u.c.

Pētījuma informatīvā bāze ir valsts pārvaldes un saistīto iestāžu publicētie materiāli (LR Ekonomikas ministrijas, LR Ārlietu ministrijas, LR Finanšu ministrijas, LR Satiksmes ministrijas, LR Labklājības ministrijas, LR Veselības ministrijas, LR Izglītības un zinātnes ministrijas, LR Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras, Latvijas Bankas, Valsts Kases, Starptautiskā Valūtas fonda, Jaunzēlandes Ekonomikas ministrijas, Eiropas Komisijas), Fitch Ratings reitingu aģentūras, Moody's Investors Service reitingu aģentūras, Standard&Poor's reitingu aģentūras, R&I reitingu aģentūras u.c. informācija, LR Centrālās statistiskās pārvaldes, Eiropas Centrālās Bankas, Eurostat, Pasaules Bankas, EFTA statistikas biroja u.c. elektronisko datubāzu dati, Latvijas un Eiropas Savienības tiesību akti, publicētie zinātniskie darbi un pētījumi, publikācijas masu informācijas līdzekļos un specializētajos izdevumos, kā arī starptautisko zinātnisko konferenču un semināru materiāli un tajos gūtās atziņas.

Pētījuma ierobežojumi

1. Pētījumā valsts attīstības stadijas novērtēšanā tika izmantoti tikai tie faktori un attiecīgie rādītāji, informācija par kuriem ir publiski pieejama par visām ES iekšējā tirgus

dalībvalstīm. Informācija, kuru ir iespējams saņemt tikai pēc speciālā pieprasījuma attiecīgās iestādēs, promocijas darbā netika izmantota.

2. Informācijas ierobežotības dēļ un ņemot vērā pētījuma plašumu, valsts attīstības līmeņa novērtēšanai izmantoti dati no 2000.līdz 2010.gadam, tomēr atsevišķi jautājumi pētīti īsākā vai garākā laika posmā.
3. Promocijas darbā galvenais akcents likts uz brīvas preču un pakalpojumu aprites šķēršļu novēršanas iespējām un risināšanas modeļiem. Detalizēti risinājumi pārējām konstatētajām problēmām darbā netiek piedāvāti.

Promocijas darbā pastāv arī specifiskie ierobežojumi, kas tiek apskatīti attiecīgās nodaļas ietvaros.

Promocijas darba zinātniskās novitātes

1. Formulēts valsts attīstības jēdziens, ņemot vērā 21.gadsimta izaicinājumus, balstoties uz valsts attīstības koncepciju teoriju izpēti.
2. Noteikti valsts attīstības priekšnosacījumi un izstrādāta valsts attīstības līmeņa novērtēšanas metodoloģija ES iekšējā tirgus dalībvalstīm.
3. Izstrādāti sekojoši uzņēmējdarbības vides pilnveidošanas modeļi, ņemot vērā valsts dalību ES iekšējā tirgū:
 - vispārīgs ES preču un pakalpojumu tirgu attīstības modelis, kas balstās uz ES tiesiskajiem instrumentiem;
 - preventīvo pasākumu ieviešanas modeļi, kas nodrošina šķēršļu nepieļaušanu brīvai preču un pakalpojumu apritei nacionālo regulējumu izstrādes laikā, izvērtējot ierosinātās prasības pirms to pieņemšanas;
 - savstarpējās atzīšanas principa efektīvas piemērošanas modelis, kas atvieglo Latvijas uzņēmēju darbību citās ES iekšējā tirgus dalībvalstīs, valsts pārvaldes iestādēm pieņemot citā valstī izsniegtos oficiālos dokumentus;
 - ES iekšējā tirgus valsts pārvaldes iestāžu savstarpējās saziņas uzlabošanas modelis, balstoties uz iekšējā tirgus informācijas sistēmas pilnveidošanu;
 - īslaicīgo brīvas preču aprites šķēršļu mazināšanas modelis, ieviešot ātrās informācijas izplatīšanas mehānismu;
 - Latvijas vienas pieturas aģentūras darbības modeļi, kas paaugstina uzņēmēju informētību par ES iekšējā tirgū pastāvošām prasībām konkrētas darbības uzsākšanai vai veikšanai, kā arī nodrošina valsts pārvaldes elektronisko pakalpojumu pieejamību;

- korektīvo pasākumu ieviešanas modelis, kas nodrošina uzņēmējiem iespēju ātri risināt strīdīgos jautājumus ar valsts pārvaldes iestādēm un aizsargāt savas tiesības ES iekšējā tirgū.

Pētījuma rezultātu aprobācija un praktiskais pielietojums

Promocijas darba pētījumu rezultāti izmantoti LR Ekonomikas ministrijas izstrādātajos dokumentos par ES iekšējā tirgus jautājumiem, tai skaitā, Latvijas nacionālo pozīciju un instrukciju, Ziņojuma par Latvijas Tautsaimniecības attīstību sadaļas „ES Iekšējais tirgus” (2008.gada jūnijs, 2011.gada jūnijs), informatīvo ziņojumu u.c. materiālu izstrādē.

Pētījuma rezultāti ir izmantoti šādos projektos:

- Latvijas Republikas Ekonomikas ministrijas veiktajā pētījumā „Uzņēmējdarbības šķēršļi Eiropas Savienības iekšējā tirgū un citos Latvijas eksporta tirgos” – 2011.g., izpildītāja un atbildīgā amatpersona (Vadības sanāksmes 13.06.2011. lēmums, prot.Nr.21, 4.2.6.apakšpunkts; LR Ekonomikas ministrijas 2011.g. rīcības plāns, 52.5.2.apakšpunkts);
- projektā „Darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozēšanas instrumentārija pilnveide. Darba tirgus pieprasījuma vidēja termiņa un ilgtermiņa prognozēšanas un uzraudzības sistēmas attīstība” – 2011.g., asistente (1DP//1.3.1.7.0/10/IPIA /NVA/001, L7724).

Daļa no promocijas darba materiāliem izmantoti autores lasītajos RTU IEVF maģistrantūras studijuursos *Starptautiskās uzņēmējdarbības prognozēšana, Starptautisko ekonomisko sakaru organizēšana un vadīšana*, un *ES ekonomiskās politikas aktualitātes*.

Zinātniskās publikācijas

Pētījuma rezultāti izklāstīti 23 zinātniskajos darbos, kas publicēti latviešu, angļu un krievu valodās, tai skaitā 8 konferenču recenzētās tēzēs.

Pētījuma rezultāti, kas publicēti vispāratzītajos recenzējamajos zinātniskajos izdevumos:

1. Bogdanova O. Model of Free Movement of Goods and Services in the EU // Economics and Management, 2012. Volume 17(1)/2012, Lithuania. Kaunas: Kaunas University of Technology, 2012, pp. 130.-135., – ISSN 1822-6515 (CD), ISSN 2029-9338 (online).
2. Bogdanova O. Latvijas attīstības līmenis un pastāvošās attīstības problēmas // Latvijas Universitātes raksti “Ekonomika. Vadības zinātne” 77.1.sējums, 2011. Rīga: Latvijas Universitāte, 2011, 382.-394. lpp. – ISSN 1407-2157.
3. Bogdanova O. Latvian Services Sector Development Model: Internet Solution // The 17th Annual International Scientific Conference Proceedings "Research for Rural Development 2011" Vol.2, 2011. – Jelgava: Latvian University of Agriculture, 2011, 120.-126. pages. – ISSN 1691-4031.
4. Bogdanova O. Enhancement of Business Information Availability. The case of Latvia // The 16th International Scientific Conference "Economics and Management-2011 (ICEM-2011)", Full Papers Conference Proceedings. – Kaunas: Kaunas University of Technology, 2011, 7 pages, CD. – ISSN 1822-6515.

5. Bogdanova O. Evaluation Methodology of the Development Stage of a Country // Intellectual Economics 2011: Scientific Research Journal, Vol.5, No. 2. Vilnius: Mykolas Romeris University, 2011, 189.-199. lpp. ISSN 1822-8011.
 6. Богданова О., Танина А. Модель развития рынка услуг при помощи единого контактного пункта // VII Международная научно-практическая конференция «Современные тенденции в экономике и управлении: новый взгляд», 2010. Декабрь, Новосибирск, Российская Федерация. Сборник материалов. – Новосибирск: Издательство НГТУ, 2010, 17-23 с. – ISBN 978-5-7782-1566-5.
 7. Танина А., Богданова О. Роль интернет-маркетинга в управлении сферой // XVII Международная научно-практическая конференция „Актуальные вопросы экономических наук”, 2010, Декабрь, Новосибирск, Российская Федерация. Сборник материалов. Часть 2. 2010. – Новосибирск: Издательство НГТУ, 2010, 207-214 с. – ISBN 978-5-7782-1564-1.
 8. Bogdanova O. Latvia on the way of economic development in the EU internal market // Economy & Business, 2010. September, Bulgaria, Sunny Beach. Journal of International Scientific Publication. – Bulgaria: Info Invest, 2010, pp.290-307. – ISSN: 1313-2555.
 9. Bogdanova O. The Economic Pros and Cons for Latvia Joining the European Monetary Union // Ekonomika ir Vadyba: Aktualijos ir Perspektyvos, 2009. Volume 1(14)/2009, Lithuania. Siauliai: Siauliai University, Faculty of Social Sciences pp. 35-43. – ISSN 1648-9098.
 10. Bogdanova O. The importance and perspectives for development of manufacturing in Latvia // International Scientific Conference “Mining Forum – 2009”, 2009, September – October, Ukraine, Dnepropetrovsk. Full Papers Conference proceedings. – Dnepropetrovsk: National Mining University, 2009, 248-257 pp. – УДК 622(06).
 11. Bogdanova O., Orlovska A. Competition – the key factor for effective business development // RTU Scientific Conference on Economics and Entrepreneurship 9-13 October, 2008. The Problems of Development of National Economy and Entrepreneurship. October, Latvia, Riga. Full Papers Conference proceedings. – Riga: Riga Technical University, 2008, 8 pages. – ISBN: 978-9984-32-567-5 (CD)
 12. Bogdanova O., Orlovska A. Competitiveness of nations in global economy. Competitive perspectives of the European Union // The International Conference “Economics and Management-2008”, 2008. April, Lithuania, Kaunas. Full Papers Conference proceedings. – Kaunas: Kaunas University of Technology, 2008, 446-452. pp. – ISSN 1822-6515.
 13. Starčenkova O. (Bogdanova O.), Gaile-Sarkane E. Problems of business expansion in small countries // 48. Starptautiskā zinātniskā konference „Ekonomika un Uzņēmējdarbība”, 2007. Oktobris, Latvija, Rīga. Pilna teksta rakstu krājums. 3. sērija, 16. sējums. – Rīga: RTU zinātniskie raksti, 2007, 116.-122. lpp. – ISSN 1407-7337.
 14. Starčenkova O. (Bogdanova O.), Gaile-Sarkane E. The importance of information access for the business expansion in the EU internal market // International scientific dual-conference “Towards knowledge-based economy” & “Enterprise management: diagnostics, strategy, effectiveness”, 2007. April, Latvia, Riga. Full Papers Conference proceedings. – Riga: Riga Technical University, 2007, 8 pages. (CD).
- Citas zinātniskās publikācijas:
15. Bogdanova O. Model of Free Movement of Goods and Services in the EU // Economics & Management – 2012: Programme and collected abstracts of international scientific conference, 2012. March, Estonia, Tallinn. – Tallinn: Tallinn University of Technology, 2012, pp. 65 (flash).

16. Bogdanova O. Enhancement of Business Information Availability. The case of Latvia // The 16th International Scientific Conference: Economics and Management 2011, 2011. April, Czech Republic, Brno. – Brno: Brno University of Technologies, 2011. – 334-335 pp. ISBN: 978-80-214-4279-5.
17. Bogdanova O. The importance and perspectives for development of manufacturing in Latvia // The International Forum-Competition for Young Researchers “Topical Issues of Subsoil Usage”, 2009. April, Russian Federation, St. Petersburg. – St. Petersburg: St. Petersburg State Mining Institute named after G.V. Plekhanov (Technical University), 2009. – pp.90.
18. Bogdanova O. Competition – the key factor for effective business development // the 49th International Scientific Conference of Riga Technical University “The Problems of Development of National Economy and Entrepreneurship”, 2008. 2008. October, Latvia, Riga. Riga: RTU Publishing House, 2008. –27-29. pp. ISBN 978-9984-32-567-5.
19. Bogdanova O., Orlovska A. Competitiveness of nations in global economy. Competitive perspectives of the European Union // the International Scientific Conference “Economics and Management-2008”. 2008. April, Lithuania, Kaunas. –Kaunas: Kaunas University of Technology, 2008. –107-108. pp. ISBN 978-9955-25-462-1.
20. Starčenkova O. (Bogdanova O.), Gaile-Sarkane E. Problems of business expansion in small countries // RTU 48. Starptautiskās zinātniskā konference „Ekonomika un Uzņēmējdarbība”. 2007. Oktobris, Latvija, Rīga. – Rīga: RTU izdevniecība, 2007. – 57. lpp. ISBN 978-9984-32-769-3.
21. Starčenkova O. (Bogdanova O.), The Application of Benefits Provided by the EU Internal Market to Cross-Border Entrepreneurship // the International Scientific Seminar for Doctoral Students “Challenges of Research: Theory and Practice”. 2007. August, Latvia, Riga. – Riga: RTU Publishing House, 2007. – pp. 25-26.
22. Starčenkova O. (Bogdanova O.), Gaile-Sarkane E. The importance of information access for the business expansion in the EU internal market // the International scientific dual-conference “Towards knowledge-based economy” & “Enterprise management: diagnostics, strategy, effectiveness”. 2007. April, Latvia, Riga. – Riga: RTU Publishing House, 2007. – pp. 64-65. ISBN 978-9984-768-6.
23. Starčenkova O. (Bogdanova O.), Pucens I. Latvijas pakalpojumu nozares attīstība Eiropas Savienības tirgū // Rīgas Tehniskās universitātes Inženierekonomikas fakultātes zinātniskie raksti. Ekonomiskie pētījumi uzņēmējdarbībā. – 5. sēj., 2007, 133.-141. lpp.

Par pētījuma rezultātiem ziņots 15 starptautiskās un vietējās **konferencēs** (Latvijā, Lietuvā, Igaunijā, Krievijā, Bulgārijā, Čehijā):

1. 17.Starptautiskajā zinātniskajā konferencē "Economics and Management-2012", Tallinā, Igaunijā, 2012.g. 28.-30.martā. Referāta nosaukums – *Model of free movement of goods and services in the EU.*
2. Starptautiskajā konferencē "The 3rd Southern Europe Experimentalists Meeting (SEET 2012)", Puerto de Carmen, Spānijā, 2012.g. 02.-04.februārī. Referāta nosaukums – *Decision making process in B2G communication.*
3. 17.Starptautiskajā zinātniskajā konferencē "Research for Rural Development 2011", Jelgavā, Latvijā. 2011.g. 18.-20.maijā. Referāta nosaukums – *Latvian services sector development model: Internet solution.*
4. 16.Starptautiskajā zinātniskajā konferencē "Economics and Management-2011", Brno, Čehijā, 2011.g. 27.-29.aprīlī. Referāta nosaukums – *Enhancement of business information availability. The case of Latvia.*

5. 69.Latvijas universitātes zinātniskajā konferencē, Rīgā, Latvijā, 2011.g. 10.februārī. Referāta nosaukums – *Latvijas attīstības līmenis un pastāvošās attīstības problēmas*.
6. Starptautiskajā zinātniskajā konferencē “Business, management and education 2010”, Viļņā, Lietuvā, 2010.g. 18.novembrī. Referāta nosaukums – *Evaluation methodology of the development stage of a country*.
7. 9.Starptautiskajā zinātniskajā konferencē “Economy & Business. Economic Development and Growth”, Saulainajā krastā, Bulgārijā, 2010.g. 2.-6.septembrī. Referāta nosaukums – *Latvia on the way of economic development in the EU internal market*.
8. 9.Starptautiskajā zinātniskajā konferencē „Economics and Management. Current Issues and Perspectives”, Šauļos, Lietuvā, 2009.g. 19.oktobrī. Referāta nosaukums – *The economic pros and cons for Latvia joining the European Monetary Union*.
9. Starptautiskajā jauno zinātnieku forumā-konkursā “Topical Issues of Subsoil Usage”, St.Pēterburgā, Krievijā, 2009.g. 22.-24.aprīlī. Referāta nosaukums – *The importance and perspectives for development of manufacturing in Latvia*.
10. 49. Starptautiskajā zinātniskajā konferencē “Development Problems of Economics and Entrepreneurship”, Rīgā, Latvijā, 2008.g. 9.-13.oktobrī. Referāta nosaukums – *Competition – the key factor for effective business development*.
11. Starptautiskajā zinātniskajā konferencē “Economics and Management – 2008”, Kauņā, Lietuvā, 2008.g. 10.-11.aprīlī. Referāta nosaukums – *Competitive perspectives of the EU*.
12. 48.Starptautiskajā zinātniskajā konferencē “National Economy and Problems of Business Development”, Rīgā, Latvijā, 2007.g. 11.-13.oktobrī. Referāta nosaukums – *Problems of business expansion in small countries*.
13. Starptautiskajā zinātniskajā seminārā “Challenges of Research: Theory and Practice”, Rīgā, Latvijā, 2007.g. 21.-22.augustā. Referāta nosaukums – *The application of benefits provided by the EU internal market to cross-border entrepreneurship*.
14. Starptautiskajā zinātniskajā konferencē “Towards knowledge-based economy” & “Enterprise management: diagnostics, strategy, effectiveness”, Rīgā, Latvijā, 2007.g. 12.-13.aprīlī. Referāta nosaukums – *The importance of information access for the business expansion in the EU internal market*.
15. 65.Starptautiskajā zinātniskajā Latvijas Universitātes konferencē, Latvijā, Rīgā, 2007.g. 1.februārī. Referāta nosaukums – *Latvijas pakalpojumu nozares attīstība ES tirgū*.

Darba apjoms un saturs

Promocijas darba apjoms ir 183 lappuses bez pielikumiem, kas ietver 35 attēlus, 49 tabulas, 18 formulas. Darbam ir pievienoti 6 pielikumi. Darba izstrādei ir izmantoti 195 informācijas avoti, kas iekļauti bibliogrāfiskajā sarakstā.

Pirmajā nodaļā izpētītas valsts attīstības koncepciju teorijas, apkopoti dažādu autoru viedokļi par valsts attīstības jēdzienu un tās priekšnosacījumiem, piedāvāts darba autores valsts attīstības jēdziena formulējums, atspoguļojot 21.gadsimta izaicinājumus. Šīs nodaļas ietvaros izstrādāta valsts attīstības līmeņa novērtēšanas metodoloģija ES iekšējā tirgus dalībvalstīm, ņemot vērā ES iekšējā tirgus īpatnības.

Otrajā nodaļā veikta Latvijas un citu ES iekšējā tirgus dalībvalstu attīstības novērtēšana pēc darba pirmajā nodaļā aprakstītās metodoloģijas, noteikts Latvijas attīstības līmenis, apzināti turpmākās attīstības priekšnosacījumi un barjeras, veikta Latvijas nacionālās

attīstības koncepcijas kritiskā analīze, ņemot vērā ES iekšējā tirgus aspektu, kā arī iezīmēti turpmākās rīcības virzieni Latvijas attīstības veicināšanai, pilnveidojot uzņēmējdarbības vidi.

Trešajā nodaļā ir izstrādāti Latvijas uzņēmējdarbības vidi pilnveidošanas modeļi ES iekšējā tirgū, tai skaitā vispārīgs ES preču un pakalpojumu tirgu attīstības modelis, preventīvo, reaktīvo un korektīvo pasākumu ieviešanas modeļi, kuru veiksmīga realizēšana ļaus Latvijas uzņēmējiem pilnvērtīgāk izmantot ES iekšējā tirgus sniegto potenciālu, veicinās Latvijas preču un pakalpojumu eksportu uz ES iekšējā tirgus dalībvalstīm, tādējādi sekmējot Latvijas attīstību.

PROMOCIJAS DARBA GALVENĀS ZINĀTNISKĀS IZSTRĀDNES

1.VALSTS ATTĪSTĪBAS TEORĒTISKIE ASPEKTI UN PRIEKŠNOSACĪJUMI

Dažādas pasaules valstis mūsdienās ir sasniegušas ļoti atšķirīgus ekonomiskās attīstības līmeņus. Laikā, kad vienas valstis plāno jauna satelīta palaišanu orbītā, citas cīnās ar nabadzību, ar lielām grūtībām spējot nodrošināt iedzīvotājiem iztiku – ūdeni, pārtiku un mājokli. Zinātniskās diskusijas par attīstības līmeņa definēšanu un attīstības procesa novērtēšanu joprojām turpinās. Turklāt, jebkurš attīstības novērtējums, arī daudzpusīgs, var tikt apstrīdēts kā pilnīgi nepiemērojams konkrētas politikas mērķiem. Līdz ar to, pirmajā nodaļā analizētas valsts attīstības koncepcijas un novērtēšanas metodes un izklāstīta autores izstrādātā valsts attīstības līmeņa novērtēšanas pieeja.

1.1. Valsts attīstības koncepciju teorijas

Ekonomiskās attīstības teorijas pirmsākumi ir meklējami jau 18.un 19.gadsimtā, kad zinātnieki mēģināja definēt ekonomiskās attīstības priekšnosacījumus. Akumulējot vēsturiski izteiktās idejas, promocijas darbā ir izdalīti tādi galvenie faktori valsts vai reģiona attīstības raksturošanai, kā dabas resursu kvalitāte un kvantitāte (tai skaitā vides apsvērumi), darba resursu kvalitāte un kvantitāte, kapitāla apjoms, tehnoloģijas līmenis, pieprasījumu faktori un sadales faktori. 20.gadsimta beigās valsts attīstības koncepcijās parādījās jauns termins – ilgtspējīga jeb noturīga attīstība. Galvenā atšķirība „ilgtspējīgas attīstības” no vienkārši „attīstības” ir īpašas uzmanības pievēršana vides un ekoloģiskajam aspektam valsts vai reģiona attīstības vīzijā. Latvijas ilgtspējīgās attīstības stratēģijas 2030 (LIAS) autori uzskata, ka ilgākajā laika posmā ekonomiskajai un ilgtermiņa attīstībai ir identiska nozīme, jo nerūpējoties par vidi, ekoloģiju, cilvēciskām u.c. vērtībām, nav iespējams saglabāt ražošanas resursu atbilstošu stāvokli, kas nodrošina efektīvu ražošanas procesu. Tādējādi, ekonomiskās attīstības teorijas evolucionēja no vienkāršas tehniskās ekonomiskās izaugsmes procesa novērtēšanas līdz nabadzības, nevienlīdzības, bezdarba u.c. problēmu analizēšanai.

Promocijas darba autore piekrīt, ka ilgtspējīgas attīstības jēdzienam ir jāapvieno vides, ekonomisko un sociālo aspektu, kā tas pašreiz ir noteikts LIAS 2030 projektā, tomēr būtiski ir ņemt vērā, ka minēto valsts vai reģiona attīstības galveno faktoru uzskaitījumu nevar uzskatīt par izsmeltošu, un tas var būt papildināts atkarībā no pētījuma mērķiem un apkārtējās mainīgās situācijas.

Eiropas Savienības stratēģiskajā attīstības dokumentā „Eiropa 2020”, attīstība ir noteikta kā gudra (uz zināšanām un inovāciju balstīta ekonomika), ilgtspējīga (zaļa, konkurētspējīga ekonomika, kurā resursi tiek efektīvi izmantoti) un iekļaujoša (ekonomika ar augstu nodarbinātības līmeni, kas nodrošina sociālo un teritoriālo kohēziju) izaugsme.

Reālā produkta un ienākuma pieaugums var notikt divos veidos: iesaistot lielāku resursu apjomu (ekstensīvais attīstības virziens); un izmantojot esošos resursus ražīgāk (intensīvais attīstības virziens). Atzīstot augstākas tehnoloģijas un zināšanu ietilpīgas pieejas par vienu no būtiskākajiem attīstības priekšnosacījumiem, Latvijā un Eiropas Savienībā galvenais akcents tiek likts uz intensīvo attīstības virzienu.

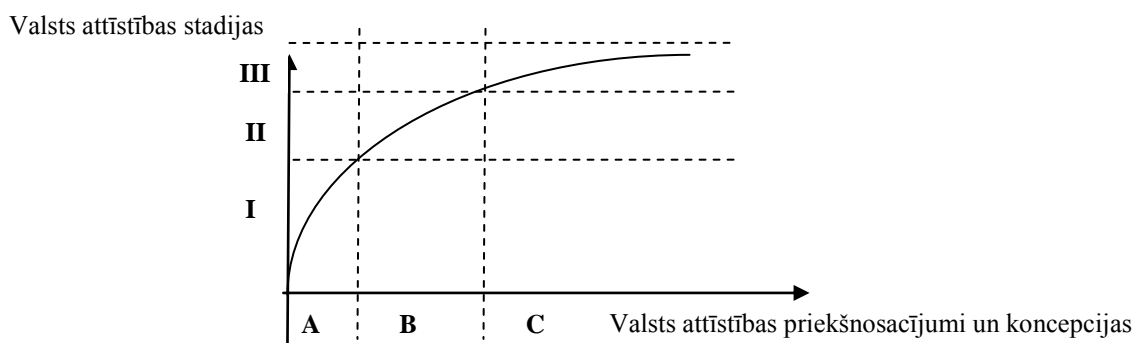
Vērtējot ekonomiskās attīstības teorijas un ES attīstības stratēģisko dokumentu, ir izdarīts secinājums, ka tie nav pretrunīgi, bet drīzāk pielāgoti konkrētai situācijai noteiktajā laikā. Visām augstāk aprakstītajām valsts ekonomiskās attīstības teorijām ir kopīgs virsmērķis – cilvēka dzīves kvalitātes uzlabošana.

Latvijas ekonomiskās attīstības raksturošanai promocijas darbā ierosināts attīstības jēdzienu definēt, vadoties no eksistējošām ekonomiskās attīstības koncepciju teorijām. Ņemot vērā 21.gadsimta izaicinājumus, iespējams izmantot attīstības jēdzienu, kas apvieno gan ekonomisko, gan sociālo, gan vides dimensiju. LIAS lietotais ilgtspējīgas attīstības definējums aptver mūsdienu valsts attīstības galvenos aspektus un var būt ņemts par pamatu, formulējot šī darba ietvaros izmantoto valsts attīstības jēdzienu. Tajā pašā laikā, LIAS lietotā valsts attīstības definīcija var būt papildināta, akcentējot arī līdzsvarotu attīstību, kas ir īpaši nozīmīga ekonomiskās attīstības ciklisku svārstību neitralizēšanai. Papildus tam, definīcijā būtiski izcelt arī jaunu darba vietu radīšanu, kas ir nopietns valsts attīstības priekšnosacījums.

Pamatojoties uz augstāk minēto, promocijas darbā ir formulēts šāds valsts attīstības definējums: “Valsts attīstība – sabiedrības labklājības, vides un ekonomikas integrēta, līdzsvarota un sabalansēta attīstība, kas rada jaunas darbavietas, apmierina iedzīvotāju pašreizējās sociālās un ekonomiskās vajadzības un nodrošina vides prasību ievērošanu un bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu, neapdraudot nākamo paaudžu vajadzību apmierināšanas iespējas”.

1.2. Valsts attīstības novērtēšana

Pieņemot, ka visu valsts attīstības procesu var sadalīt trijās stadijās, sākot no pirmās līdz trešajai valsts attīstības stadijai, ekonomikai raksturīgs izaugsmes tempa samazinājums un gala rezultātā teorētiski tiek sasniegts attīstības maksimums – absolūtā bagātība (materiālo un nemateriālo vērtību pārpilnība). Ņemot vērā to, ka valsts attīstība katrā no stadijām ir atkarīga no dažādiem priekšnosacījumiem, valstij ir jāpiemēro konkrētai attīstības stadijai atbilstoša attīstības stratēģija (skat. 1.1.att.).

1.1.att. Valsts attīstības tendence [autore]

Tomēr progress ekonomikā nav vērojams vienmēr, un daudzas valstis nevar izkustēties no pirmās vai otrās valsts attīstības stadijas, jo valsts attīstība ir lielā mērā atkarīga no komercdarbībai draudzīgas politikas.

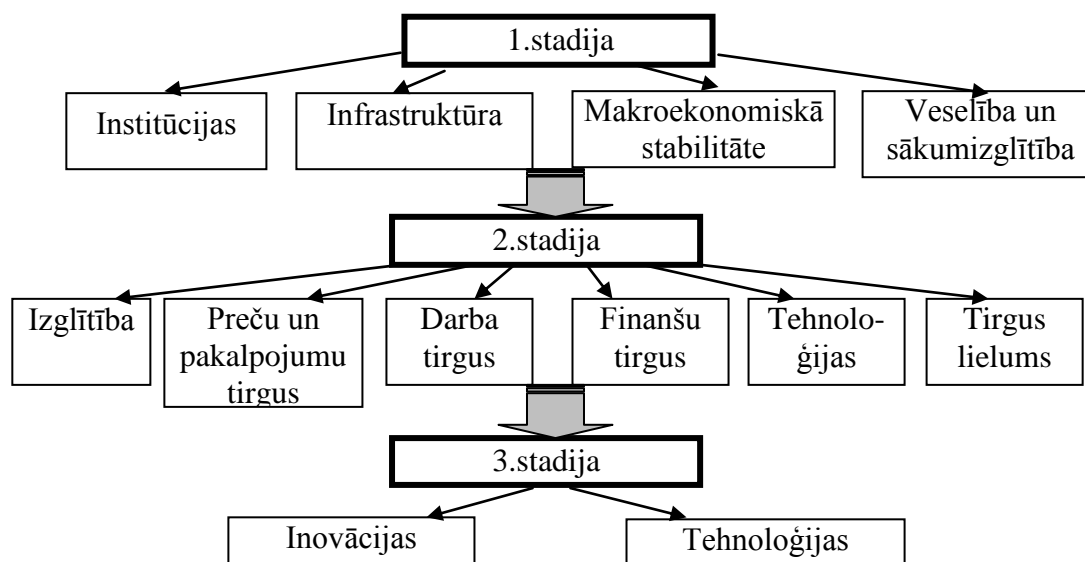
ES iekšējā tirgus izveide ievērojami atvieglo komercdarījumus starp dalībvalstu uzņēmumiem. ES dalībvalstu vietējo tirgu atvērtās robežas ar aptuveni 500 miljoniem iedzīvotāju, kā arī iespēja darboties, ievērojot vienu un to pašu harmonizēto regulatīvo ietvaru visā Savienībā bez diskriminācijas pēc valstiskās piederības, rada lieliskas uzņēmējdarbības paplašināšanas iespējas. Tas ir it īpaši būtiski mazajās valstīs dibinātajiem uzņēmējiem, jo ierobežots tirgus notur uzņēmējdarbību šaurā rāmī ar augstu konkurences intensitāti un strikti noteikto pieprasījumu. Tajā pašā laikā, atvērtais tirgus nes uzņēmējiem ne tikai pievilcīgas iespējas citās valstīs, bet pievilina jaunus ārzemju konkurentus darbībai vietējā tirgū. Līdz ar to, priekšrocības no tirgus paplašināšanas ir sadalītas nevienmērīgi starp vienotā tirgus valstīm, jo jaunu tirgus dalībnieku ienākšana samazina uzņēmumu nozīmi vietējā tirgū un palielina mazo valstu relatīvo konkurētspēju.

Lai noteiktu valsts attīstības līmeni, kā arī valsts attīstību kavējošus un veicinošus faktorus, nepieciešams izmantot atbilstošas konkrētas metodes, faktoru un rādītāju sistēmu, to aprēķināšanas kārtību, kā arī iegūto rezultātu izskaidrojumu. Promocijas darbā ir izstrādāta valsts attīstības līmeņa novērtēšanas metodoloģija ES iekšējā tirgus dalībvalstīm.

1.3. Valsts attīstības novērtēšanas metodoloģija ES iekšējā tirgus dalībvalstīm

Valsts attīstības novērtēšanas metodoloģijas ES iekšējā tirgus valstīm mērķis ir noteikt cik lielā mērā valsts izmanto ES iekšējā tirgus uzņēmējdarbības vides sniegtās priekšrocības, kā arī norādīt uz esošajiem šķēršļiem valsts tālākai attīstībai.

Metodoloģijā pieņemts, ka pirmā valsts attīstības stadija raksturo valsts spēju pastāvēt un darboties, nodrošinot iedzīvotājus ar pirmās nepieciešamības precēm un pakalpojumiem. Kad valstī ir izveidots pamats tās ekonomiskai funkcionēšanai, valsts pāriet uz otro attīstības stadiju. Otrās attīstības stadijas galvenais mērķis ir uzlabot valsts darbības mehānisma kvalitāti un paaugstināt iedzīvotāju dzīves līmeni. Trešā attīstības stadija paredz valsts esošo ekonomisko, politisko un citu instrumentu pilnveidošanu, un ir parasti pielietota pasaules vislabāk attīstītajās valstīs. Valsts attīstību katrā no attīstības stadijām nosaka dažādi faktori. 1.2. attēlā valsts attīstību ietekmējošie faktori ir sakārtoti atbilstoši valsts attīstības stadijām.

1.2. att. Valsts attīstības stadijas un novērtēšanas faktori. [autore]

Kā tas ir parādīts 1.2.attēlā, pirmajā valsts attīstības stadijā noteicošu lomu spēlē institucionālā ietvara kvalitāte, infrastruktūras kvalitāte, makroekonomiskā stabilitāte, kā arī veselības aprūpes un sākumizglītības kvalitāte. Otrajā stadijā valsts veiksmīga attīstība ir atkarīga no preču un pakalpojumu tirgus, darbaspēka tirgus un finanšu tirgus efektivitātes uzlabošanas, tehnoloģiju attīstības, tirgus paplašināšanas un izglītības. Savukārt, trešajā valsts attīstības stadijā turpmākas attīstības panākšanai valdībai jāfokusējas galvenokārt uz inovācijām un augstākajām tehnoloģijām.

Katrs no attīstības novērtēšanas faktoriem var būt raksturots ar rādītāju kopumu. Minēto rādītāju rinda var būt pagarināta gandrīz bezgalīgi, līdz ar to, metodoloģijā, balstoties uz pasaules ekonomistu V.Rostova, R.Solova, W.A.Levisa, H.B.Čenerija, F.Perro, K.Rotšilda, Dž.Hika, G.Stiglera, P.Hovita u.c., kā arī Eiropas Komisijas un Pasaules bankas pētījumiem

un galvenajiem ES stratēģiskajiem dokumentiem (Lisabonas stratēģija, Eiropa 2020), tika atlasīti 70 nozīmīgākie valsts attīstības rādītāji.

Rādītājus analizē trijās dimensijās: nacionālā vērtība, ES iekšējā tirgus vidējā vērtība un koeficienta F vērtība, kas parāda cik lielā mērā izvēlētais valsts attīstības rādītāju vērtības atbilst ES vidējām līmenim. Katra rādītāja nacionālā un ES iekšējā tirgus vidējā vērtība ir aprēķināta saskaņā ar promocijas darba atspoguļotajām autores piedāvātajām formulām.

Valsts sekmīga darbība ir atkarīga no izvēlētas stratēģijas un prioritātēm, kā arī efektīvas pieejamo resursu izmantošanas. Piedāvātā metodoloģija palīdz identificēt vai izvēlēta valdības stratēģija atbilst valsts vajadzībām esošajā attīstības stadijā, kā arī norāda uz iespējamām problēmām uzņēmējdarbības vidē un šķēršļiem tālākai attīstībai.

Šī metodoloģija var tikt izmantota valsts vai reģiona uzņēmējdarbības vides un attīstības novērtēšanai, tajā skaitā arī Latvijas un citu ES dalībvalstu uzņēmējdarbības vides un attīstības novērtēšanai ES vienotajā tirgū, kā arī prioritāšu izvirzīšanai efektīvai kopējai ES darbībai un atsevišķu ES dalībvalstu konkurētspējas paaugstināšanai.

2. LATVIJAS UZŅĒMĒJDARBĪBAS VIDES UN ATTĪSTĪBAS VEICINOŠO UN KAVĒJOŠO FAKTORU ANALĪZE

Otrajā nodaļā ir sniegts Latvijas uzņēmējdarbības vides un attīstības faktoru novērtējums pēc 1.3.apakšnodaļā aprakstītās metodoloģijas. Tiek ņemts vērā, ka valsts attīstība nav gala rezultāts, bet pastāvīgs process, ka arī valsts uzņēmējdarbības vide un attīstības līmenis nepārtraukti mainās atkarībā no tā, kā valsts spēj pielāgoties mainīgajai situācijai globālajā arēnā.

Atbilstoši promocijas darba 1.3.apakšnodaļā aprakstītajai metodoloģijai, valsts attīstību raksturojošie faktori tiek vērtēti, analizējot attiecīgos rādītājus. Metodoloģiju pielietojot Latvijai, promocijas darba 2.nodaļā ir izmantoti statistiskie un analītiskie dati par vienpadsmit gadu periodu (2000.-2010.gads).

Balstoties uz promocijas darbā veikto analīzi, secināts, ka Latvija ir veiksmīgi izgājusi pirmo attīstības stadiju un pašreiz atrodas otrajā valsts attīstības stadijā. Tajā pašā laikā, šobrīd Latvijai nepieciešams sekot, lai 2008.gada finanšu krīzes rezultātā netiktu iztraucēts pirmā attīstības līmeņa faktoru līdzsvars, kas varētu apgrūtināt un pat apdraudēt valsts attīstību nākamajos līmeņos. Valsts pārvaldes efektīvā darbība, kas ietver sevī institūciju efektīvu darbību, infrastruktūru, makroekonomisko stabilitāti, iedzīvotāju veselību un sākamizglītību, ir obligāts priekšnosacījums uzņēmēju darbībai un tālākai ekonomikas attīstībai. Savukārt, otrajā attīstības līmenī, kur valsts konkurētspējas celšana ir atkarīga no tādiem faktoriem, kā vidējā un augstākā izglītība, preču un pakalpojumu tirgus, darba tirgus

un finanšu tirgus darbība, tehnoloģijas un tirgus lielums, Latvijai joprojām ir vairums neatrisinātu jautājumu. Ņemot vērā to, ka Latvija ir ES dalībvalsts, ekonomiskās efektivitātes celšanas jautājumi tiek pacelti no nacionālā līdz ES līmenim. Līdz ar ES vienotā tirgus izveidi, vienā dalībvalstī pieņemtais lēmums attiecībā uz tirgus politiku pat nacionālajā līmenī var ietekmēt citu dalībvalstu uzņēmējdarbības vidi un tirgus spēlētājus. Latvijai ir svarīgi kvalitatīvi ieviest uzņēmējdarbību ES iekšējā tirgū veicinošus instrumentus, nodrošinot Latvijas uzņēmējiem iespēju aktīvāk izmantot ES iekšējā tirgus priekšrocības.

Attiecībā uz valsts ekonomiskās attīstības trešās stadijas faktoriem (inovācijām un augstākajām tehnoloģijām), ņemot vērā izveidojušo ekonomiski sarežģīto situāciju, Latvijai ir jāizvēlas „sekotāja stratēģija”, piedaloties kopējās ES programmās, kvalitatīvi ieviešot citās ar augstāko ekonomiskās attīstības līmeni ES dalībvalstīs izstrādātās efektīvās un jau praksē pārbaudītās tehnoloģijas. Ekonomiskās attīstības faktori, kas atspoguļoti 1.2. attēlā pie trešās attīstības stadijas vairāk attiecas uz kopējām ES politikas prioritātēm, kuru noteikšanā un realizēšanā Latvijai ir jāpiedalās nevis individuāli, bet kopā ar citām dalībvalstīm. Esošos resursus Latvijai nepieciešams orientēt, galvenokārt, uz 2.attīstības līmeņa faktoru problēmu risināšanas un stabilitātes nodrošināšanas 1.līmeņa faktoru darbībā. Ņemot vērā augstāk minēto, promocijas darbā galvenā uzmanība ir pievērsta 2.līmeņa uzņēmējdarbības vides rādītāju efektivitātes uzlabošanai un pastāvošo nepilnību likvidēšanai. Promocijas darba 3.nodaļā ir piedāvāti risinājumi brīvas preču un pakalpojumu tirgus efektivitātes paaugstināšanai.

Papildus tam, promocijas darba 2.nodaļā, izvērtējot Latvijas ilgtermiņa attīstības konceptuālo dokumentu “Latvijas izaugsmes modelis: cilvēks pirmajā vietā”, Latvijas Ilgtspējīgas attīstības stratēģiju, Nacionālo Attīstības Plānu, kā arī reģionālās attīstības dokumentus - ES Ilgtermiņa attīstības stratēģiju, Lisabonas stratēģiju, Baltijas jūras reģiona telpiskās attīstības ilgtermiņa perspektīvu un Baltijas jūras reģiona stratēģiju, secināts, ka Latvijai ir nepieciešama viena nacionālā ilgtermiņa stratēģija, kas apvienos visu minēto dokumentu Latvijai sniegtās priekšrocības un prasības. Līdz ar to, Latvijas Ilgtspējīgas attīstības stratēģijas 2030 izveide ir nozīmīga Latvijas sabiedrībai.

Veiktās analīzes rezultātā konstatēts, ka LIAS šobrīd nav pietiekami liels uzsvars likts uz tādu uzņēmējdarbības vides problēmu risināšanu, kā bāzes valsts attīstības faktoru stiprināšanu (institūcijas, infrastruktūra, makroekonomiskā stabilitāte, veselība un sākumizglītība), kurus negatīvi ietekmēja 2008.gada finanšu krīze, vai arī konkurētspējas paaugstināšanas rādītāju (preču un pakalpojumu tirgus, darba tirgus un finanšu tirgus darbība, tehnoloģiju pārņemšana, tirgus lielums, izglītība) uzlabošanu. Attiecībā uz jaunu un inovatīvu tehnoloģiju radīšanu, Latvijai šobrīd nav pietiekami izteikta sekotāja stratēģija, ieviešot un

pielāgojot jau citās attīstītākajās ES dalībvalstīs ieviestās tehnoloģijas, kas ir jau pārbaudītas praksē, jo jaunu augsto tehnoloģiju radīšana prasa ievērojamus finanšu līdzekļu ieguldījumus. Papildus tam, LIAS šobrīd nav iekļauts arī finanšu un makroekonomiskās stabilitātes jautājums. Finanšu stabilitāte ir viena no galvenajām prioritātēm „Eiropa 2020” stratēģijā. Finanšu un makroekonomiskajai stabilitātei ir liela nozīme labvēlīgas uzņēmējdarbības nodrošināšanā, valsts mehānisma efektīvajā funkcionēšanā un tālākajā attīstībā.

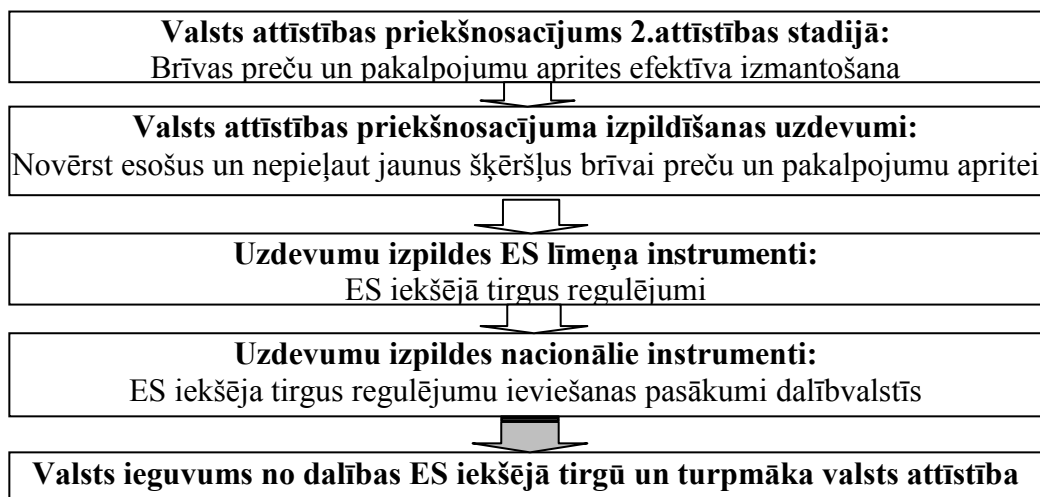
3. LATVIJAS ATTĪSTĪBAS MODEĻI, ŅEMOT VĒRĀ ES IEKŠĒJĀ TIRGUS SNIEGTĀS PRIEKŠROCĪBAS

Dalība ES iekšējā tirgū sniedz dalībvalstīm plašas iespējas un arī izaicinājumus. Vai dalībvalsts būs ieguvēja no dalības ES iekšējā tirgū vai zaudētāja lielā mērā ir atkarīgs no tā, cik aktīva ir valsts vietējā tirgū un citos ES dalībvalstu tirgos. Promocijas darba 2.nodaļā tika konstatētas vairākas problēmas, kuras neļauj Latvijai pilnībā izmantot ES iekšējā tirgus potenciālu. Promocijas darba 3.nodaļā ir sniegti risinājumi Latvijas attīstības veicināšanai ES iekšējā tirgū, kas balstās uz brīvas preču un pakalpojumu aprites efektīvu izmantošanu.

3.1. ES preču un pakalpojumu tirgu attīstības vispārējais modelis

ES iestrādāti un tiek realizēti vairāki pasākumi brīvas preču un pakalpojumu aprites veicināšanai, kuri paredzēti ES iekšējā tirgus stiprināšanai. Tiem ir lielāka iedarbība, ja tie tiek piemēroti, saskaņoti un papildina viens otru, sasniedzot sinerģijas efektu. Līdz ar to, valstī ir jābūt skaidrai šādu pasākumu darbības sistēmai gan ES iekšējā tirgus, gan nacionālajā līmenī, un to sasaistei ar attiecīgiem uzdevumiem kopējā mērķa sasniegšanai.

3.1.attēlā ir atspoguļots promocijas darbā piedāvātais ES iekšējā tirgus attīstības vispārējais modelis, kas pamatojas uz brīvas preču un pakalpojumu aprites efektīvu izmantošanu.

3.1.att. ES iekšējā tirgus attīstības vispārējais modelis. [autore]

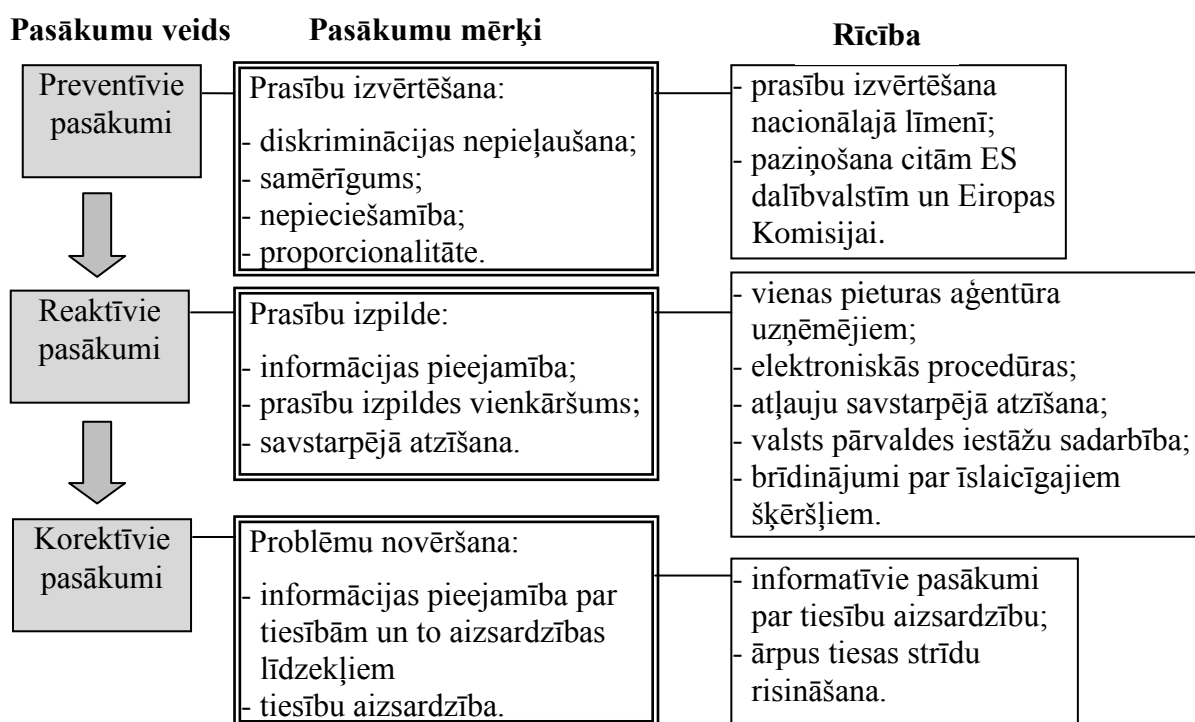
Atbilstoši 3.1.attēlā atspoguļotajam modelim, valsts attīstības 2.stadijā, lai dalībvalstis varētu pilnvērtīgi izmantot ES iekšējā tirgus potenciālu, nepieciešams nodrošināt brīvas preču un pakalpojumu aprites principa efektīvu darbību. Šī mērķa sasniegšanai nepieciešams novērst esošos un nepieļaut jaunus šķēršļus brīvai preču un pakalpojumu aprītei, ko nodrošina ES iekšēja tirgus regulējumi. Uzdevumu izpildīšanai nacionālajā līmenī var izmantot ES regulējumu ieviešanas pasākumus atsevišķajās dalībvalstīs. Autore izdala trīs pasākumu veidus brīvas preču un pakalpojumu aprites šķēršļu nepieļaušanai un novēršanai nacionālajā līmenī: preventīvos pasākumus, reaktīvos pasākumus un korektīvos pasākumus.

Preventīvie pasākumi – ir pasākumi, kuru mērķis ir nepieļaut šķēršļus brīvai preču un pakalpojumu aprītei nacionālo regulējumu izstrādes laikā, izvērtējot ierosinātās prasības pirms to pieņemšanas.

Reaktīvie pasākumi – ir pasākumi, kuru mērķis ir nodrošināt efektīvu informācijas apmaiņu starp valsts pārvaldes iestādēm un uzņēmumiem, sniedzot visaptverošu informāciju par pastāvošām prasībām, kā arī nodrošinot iespēju saņemt nepieciešamās atļaujas darbības veikšanai konkrētajā nozarē.

Korektīvie pasākumi – ir pasākumi, kuru mērķis ir novērst tirgus nepilnības, kuras izriet no reaktīvo pasākumu nekvalitatīvas piemērošanas, novēršot regulējumu nepareizu piemērošanu vai novēršot regulējuma neatbilstību Līguma par Eiropas Savienības Darbību (LESD) principiem.

Lai veicinātu brīvu preču un pakalpojumu apriti ar preventīvo, reaktīvo un korektīvo pasākumu palīdzību, nepieciešama noteikta instrumentu sistēma, kas ir atspoguļota 3.2. attēlā.

3.2.att. Brīvas preču un pakalpojumu aprites veicināšanas instrumentu sistēma. [autore]

Kā tas ir parādīts 3.2.attēlā, lai sasniegtu preventīvo pasākumu mērķi, jau tiesību akta izstrādes stadijā ir būtiski nepieļaut ES iekšējā tirgu darbību kavējošas prasības: tas ir ievērot diskriminācijas aizliegumu, kā arī samērīguma, nepieciešamības un proporcionalitātes principus. ES iekšējā tirgus dalībvalstīm ir kritiski jāizvērtē jaunas tiesību normas, kuras tiek ieviestas to nacionālajos regulējumos, kā arī jāseko līdzi, lai pārmērīgas prasības netiktu ieviestas pārējās ES iekšējā tirgus dalībvalstīs.

Reaktīvo pasākumu mērķa sasniegšanai ES iekšējā tirgus dalībvalstīm nepieciešams nodrošināt jau citā dalībvalstī saņemto atļauju atzīšanu pārējās ES iekšējā tirgus dalībvalstīs, pastāvošo prasību skaidrību, kā arī iespēju uzņēmējiem vienkārši un ātri izpildīt pastāvošās prasības.

Lai sasniegtu korektīvo pasākumu mērķi, nepieciešams nodrošināt uzņēmējiem iespēju ātri risināt strīdīgus jautājumus ar valsts pārvaldes iestādēm un aizsargāt savas tiesības ES iekšējā tirgū. Mērķis var būt sasniegts, nodrošinot pienācīgu ārpus tiesas instrumentu darbību.

ES iekšējā tirgū ir paredzēti vairāki ES līmeņa regulatīvie instrumenti, kuru mērķis ir veicināt ES iekšējā preču un pakalpojumu tirgus stiprināšanu. ES iekšējā tirgus regulējumos ir noteiktas minimālās prasības šādu instrumentu ieviešanai. Eiropas Komisija seko līdzi, lai ar nekvalitatīvu minēto instrumentu ieviešanu netiktu diskriminēta citu ES iekšējā tirgus uzņēmēju darbība noteiktajā dalībvalstī. Savukārt, tas, kādu labumu brīvu preču un pakalpojumu apriti veicinošie instrumenti sniegs konkrētajā dalībvalstī dibinātajiem uzņēmējiem ir atkarīgs no attiecīgas valsts kompetentajām iestādēm un tā, cik veikli ir organizēta ieviesto ES tiesību instrumentu darbība.

Lai nodrošinātu atdevi no ES iekšējā tirgū jau paredzētajiem instrumentiem, nepieciešams panākt augstāk minēto kritēriju pienācīgu izpildi. Promocijas darbā ir izstrādāti modeļi preventīvo, reaktīvo un korektīvo pasākumu veiksmīgai īstenošanai ES iekšējā tirgus dalībvalstīs, kas ļaus sasniegt minēto pasākumu mērķi un nodrošināt efektīvu brīvas preču un pakalpojumu aprites principa darbību. Šādu modeļu kvalitatīva ieviešana nodrošinātu Latvijai iespēju pilnvērtīgāk izmantot ES iekšējā tirgus potenciālu.

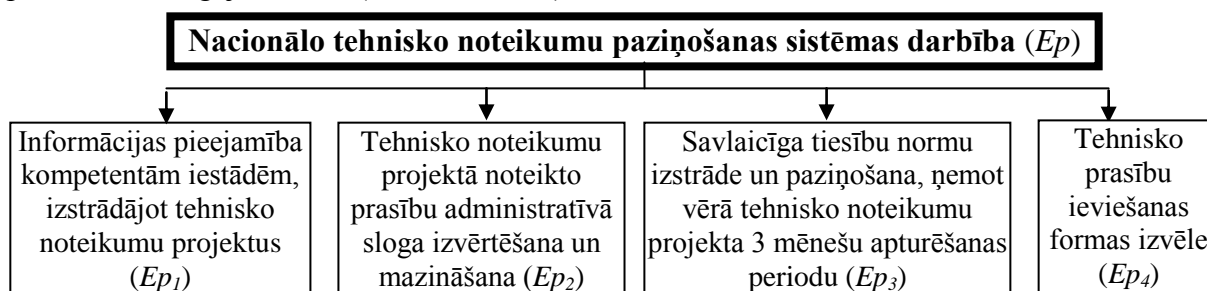
3.2. Preventīvo pasākumu ieviešanas modeļi

Lai nepieļautu šķēršļu iestrādāšanu brīvai preču apritei ES iekšējā tirgus dalībvalstu nacionālajos regulējumos, tika pieņemta direktīva 98/34/EK un direktīva 98/48/EK, nosakot ES dalībvalstu pienākumu sagatavotos tehnisko noteikumu (turpmāk – TN) projektus un ar tiem saistīto informāciju iesniegt izvērtēšanai Eiropas Komisijai un pārējām Eiropas Savienības dalībvalstīm. No 817 ES iekšējā tirgus dalībvalstu paziņotajiem TN projektiem

2010.gadā, Latvijā izstrādātie projekti (12 tehniskie projekti) veidoja tikai 1,5%. Šāda statistika norāda uz Latvijā ieviestās paziņošanas sistēmas zemu efektivitāti.

Analizējot paziņošanas sistēmas ieviešanas procesu, promocijas darbā tiek izskatīti divi procesi – nacionālo TN izvērtēšana un citās ES iekšējā tirgus dalībvalstīs izstrādāto TN projektu izvērtēšana.

Latvijas nacionālo TN paziņošanas sistēma ir izvērtēta atbilstoši kritērijiem, kas apvienoti attiecīgajā modelī (skat. 3.3.attēlu).

3.3.att. Nacionālo tehnisko noteikumu paziņošanas sistēmas pilnveidošanas modeļa shēma. [autore]

Apzīmējumi 3.3.att. un turpmākajos attēlos:

- modeļa endogēnais faktors;
- modeļa eksogēnie rādītāji;
- – loģiska saikne starp endogēno faktoru un eksogēniem rādītājiem.

Lai novērtētu Latvijas paziņošanas sistēmas darbības efektivitāti, tika veikta fokusēta intervija ar desmit par TN paziņošanu atbildīgajām amatpersonām. Intervētām personām bija lūgts novērtēt Latvijā esošo situāciju TN projektu sistēmā. Rezultātā tika konstatēts, ka respondentus neapmierina esošā situācija ar visiem paziņošanas sistēmas pilnveidošanas elementiem. Par īpaši aktuālu tika atzīta problēma ar TN projektā noteikto prasību administratīvā sloga izvērtēšanu un mazināšanu, informācijas pieejamība par TN būtību un to izstrādes kārtību, kā arī tiesību akta projekta pieņemšanas laika aizkavēšana tehnisko prasību apturēšanas perioda rezultātā.

Promocijas darbā tika piedāvāti paziņošanas sistēmas pilnveidošanas priekšlikumi. Minēto priekšlikumu novērtējums, par priekšlikuma izpildi atbildīgo un iesaistīto pušu saraksts, kā arī plānoto rezultātu kvalitatīvais raksturojums ir sniegts 3.1.tabulā.

3.1.tabula

Plānotie rezultāti paziņošanas sistēmas pilnveidošanas priekšlikumiem

Kritērijs	Priekšlikumi paziņošanas sistēmas pilnveidošanai	Atbildīgā iestāde	Iesaistītās puses	Plānotais rezultāts
1	2	3	4	5
Ep_1	Semināri, vadlīnijas, apmācības	Ekonomikas ministrija, Eiropas Komisija	Visas ministrijas	Dziļāka izpratne par TN projektu paziņošanas mērķiem un procesu. Pārkāpumu procedūras riska mazināšana
	Obligātās prasības ieviešana tiesību akta projekta anotācijā norādīt, vai	Ekonomikas ministrija	Tieslietu ministrija	Visu tiesību aktu projektu izvērtēšana uz atbilstību TN projekta prasībām

3.1.tabulas turpinājums

1	2	3	4	5
	projekts ir/ nav TN projekts			
<i>Ep₂</i>	Tiesību akta projekta administratīvā sloga noteikšanas vadlīniju izstrāde	Ekonomikas ministrija, Eiropas Komisija	Visas ministrijas	Tiks noteikta vienota skaidra sistēma tiesību akta projekta administratīvā sloga noteikšanai, kas ļaus efektīvāk izvērtēt projekta samērīgumu un proporcionalitāti
<i>Ep₃</i>	Tehnisko prasību paziņošana Eiropas Komisijai pēc iespējas agrīnā TN projekta izstrādes stadijā	Visas ministrijas	Ekonomikas ministrija	TN projekta laicīga pieņemšana pēc apturēšanas perioda bez negatīvas ietekmes uz Latvijas tiesību sistēmu
<i>Ep₄</i>	Iespēja izdalīt tehniskās prasības atsevišķajā regulējumā, lai neaizkavētu citu regulējumā ieviesto prasību pieņemšanu	Visas ministrijas	Tieslietu ministrija, Ekonomikas ministrija	Tiesību akta projekta laicīga pieņemšana, tehnisko noteikumu projektu ieviešot vēlāk pēc apturēšanas perioda ievērošanas, izvairoties no negatīvas ietekmes uz Latvijas tiesību sistēmu

[autore]

Lai pārbaudītu izvirzīto priekšlikumu praktisko lietderīgumu, tika veikta 5 ES iekšējā tirgus dalībvalstu paziņošanas procesā iesaistīto ekspertu fokusētā intervija. Ņemot vērā to, ka neviens no priekšlikumiem netika novērtēts negatīvi, visi priekšlikumi var būt uzskatāmi par efektīviem Latvijas uzņēmējdarbības vides uzlabošanai. Augstāk aprakstīto priekšlikumu ieviešanai papildus līdzekļi nav nepieciešami un tie var būt īstenoti iesaistīto valsts pārvaldes iestāžu iekšējo budžetu ietvaros.

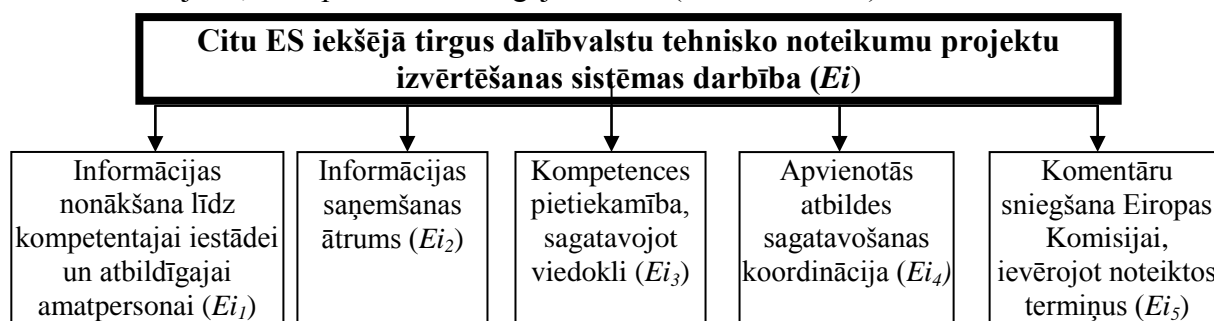
Attiecībā uz tehnisko noteikumu projektu paziņošanas sistēmas ietekmi uz Latvijas uzņēmējdarbības vidi un, rezultātā arī ekonomiku var secināt, ka Latvijai ir nepieciešams palielināt paziņojamo tehnisko noteikumu projektu skaitu, jo:

- sakarā ar Latvijas tiesību aktos noteikto īpašo projekta izstrādes un saskaņošanas ar citām valsts pārvaldes iestādēm kārtību, paziņošanas sistēma ļauj rūpīgāk izvērtēt tehnisko prasību atbilstību nepieciešamības, samērīguma un proporcionalitātes principiem. Attiecīgi, tiek samazināts administratīvais slogs uzņēmējiem, kas darbojas Latvijas teritorijā;

- paziņojot tehnisko noteikumu projektus Eiropas Komisijai un citām ES iekšējā tirgus dalībvalstīm ir iespējams saņemt detalizētus viedokļus ar iebildumiem par ierosinātām pārāk stingrām prasībām (kuras, iespējams, neatbilst proporcionalitātes, samērīguma un nepieciešamības principiem), kā arī priekšlikumus par mazāk birokrātiskiem risinājumiem, kuri jau darbojas citās ES iekšējā tirgus dalībvalstīs. Attiecīgi, tiek samazināts administratīvais slogs uzņēmējiem, kas darbojas Latvijas teritorijā.

Otrais svarīgais paziņošanas sistēmas process ir citās ES iekšējā tirgus dalībvalstīs izstrādāto tehnisko noteikumu projektu izvērtēšana.

Citu ES iekšējā tirgus dalībvalstu TN projektu izvērtēšanas sistēma Latvijā ir izvērtēta atbilstoši kritērijiem, kas apvienoti attiecīgajā modelī (skat. 3.4.attēlu).

3.4.att. Nacionālo tehnisko noteikumu paziņošanas sistēmas pilnveidošanas modeļa shēma. [autore]

Lai novērtētu tehnisko noteikumu izvērtēšanas efektivitāti Latvijā, tika veikta fokusēta intervija ar desmit par tehnisko noteikumu paziņošanu atbildīgajām amatpersonām. Intervētām personām bija lūgts novērtēt Latvijā esošo situāciju citu dalībvalstu tehnisko noteikumu projektu izvērtēšanas sistēmā. 50% respondentu atzīmēja kā problemātisku komentāru sniegšanu Eiropas Komisijai noteiktajā termiņā. Tas ir saistīts galvenokārt ar grūtībām atrast līdz kompetento amatpersonu par konkrētu tiesību akta projektu. Savukārt, lielākas problēmas ir saistītas ar informācijas nonākšanu līdz patiesajai kompetentajai amatpersonai, informācijas saņemšanas laiks un kompetences trūkums, sagatavojot detalizēto viedokli.

Daļa no šo problēmu var tikt atrisināta organizējot informatīvos seminārus un tematiskās apmācības tiesību aktu projektu izstrādē iesaistītām amatpersonām, kā arī izstrādājot vadlīnijas par tehnisko noteikumu būtību un izstrādes procesu, praktiski ieviešot augstāk minēto paziņošanas sistēmas pilnveidošanas modeli. Savukārt, priekšlikuma par TRIS (Tehnisko noteikumu informācijas sistēma) sistēmas paplašināšanu un kompetenču sadalījumu novērtējums, par tā izpildi atbildīgo un iesaistīto pušu saraksts, kā arī plānoto rezultātu kvalitatīvais raksturojums ir sniegts 3.2.tabulā.

3.2.tabula

Priekšlikumu tehnisko noteikumu izvērtēšanas uzlabošanas rezultāti

Kritērijs	Priekšlikumi TN izvērtēšanas sistēmas pilnveidošanai	Atbildīgā iestāde	Iesaistītās puses	Plānotais rezultāts
Ei_1 ; Ei_2	Detalizētāks kompetenču sadalījumu nozaru ministrijās, nozīmējot vairākus ar tehnisko noteikumu paziņošanu saistītās informācijas aprites koordinātorus	Visas ministrijas	Ekonomikas ministrija	Informācijas plūsmas efektivitātes paaugstināšana. Latvijas lielāka iesaiste citu ES iekšējā tirgus dalībvalstu tehnisko prasību izvērtēšanā. Latvijas pieredzes bagātināšana ar citu valstu labu praksi, izstrādājot tehnisko noteikumu projektus
Ei_1	Paziņojumu par pakalpojumu nozares TN projektiem iekļaušana TRIS sistēmā	Eiropas Komisija	Ekonomikas ministrija	Paziņoto tehnisko noteikumu projektu plaša pieejamība un pārskatāmība gan preču, gan pakalpojumu jomā

[autore]

Lai pārbaudītu izvirzīto priekšlikumu praktisko lietderīgumu, tika veikta 5 ES iekšējā tirgus dalībvalstu paziņošanas procesā iesaistīto ekspertu fokusētā intervija. Balstoties uz 5 ES iekšējā tirgus dalībvalstu ekspertu atbildēm, darba autores izvirzītie priekšlikumi uzņēmējdarbības vides pilnveidošanai var būt uzskatāmi par vērtīgiem un pirmie divi priekšlikumi jau praksē pārbaudītiem citās ES iekšējā tirgus dalībvalstīs.

Attiecībā uz citās ES iekšējā tirgus dalībvalstīs izstrādāto tehnisko projektu izvērtēšanas ietekmi uz Latvijas uzņēmējdarbības vidi un, rezultātā arī ekonomiku var secināt, ka Latvijai ir nepieciešams palielināt citās ES iekšējā tirgus dalībvalstīs izstrādāto Latvijā izvērtēto tehnisko projektu skaitu, jo:

- izvērtējot citu ES iekšējā tirgus dalībvalstu tehnisko noteikumu projektus, Latvijai ir iespēja iebilst pret tādu tehnisko prasību ieviešanu, kas ir diskriminējošas, nepamatotas, nesamērīgas vai neproporcionālas izvirzītajam mērķim, tādējādi nepieļaujot šķēršļu parādīšanos brīvai preču un pakalpojumu aprītei. Latvijas preču un pakalpojumu eksportētāji ir ieinteresēti pēc iespējas liberālākos darbības nosacījumos visās ES iekšējā tirgus dalībvalstīs. Attiecīgi, tiek samazināts administratīvais slogs uzņēmējiem, kas darbojas ES iekšējā tirgū.

- izvērtējot citu ES iekšējā tirgus dalībvalstu tehnisko noteikumu projektus, Latvijai ir iespēja pārņemt labo praksi attiecībā uz tehnisko prasību ieviešanu savā nacionālajā tiesību sistēmā. Attiecīgi, var tikt samazināts administratīvais slogs uzņēmējiem, kas darbojas Latvijas teritorijā.

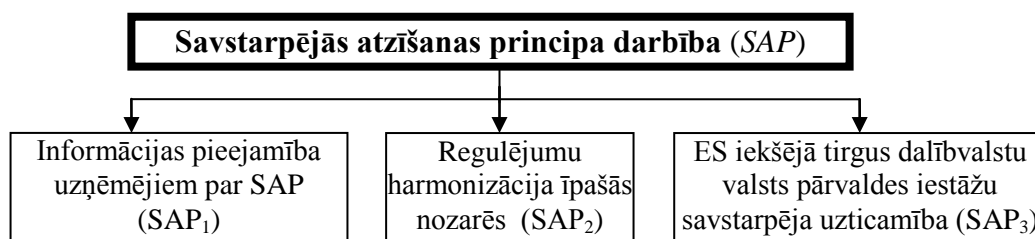
3.3.Reaktīvo pasākumu ieviešanas modeļi

3.3.1. Savstarpējās atzīšanas principa piemērošanas modelis

Savstarpējās atzīšanas princips garantē brīvu preču un pakalpojumu apriti ES iekšējā tirgū bez nepieciešamības harmonizēt dalībvalstu nacionālos tiesību aktus. Preces, kas ir likumīgi ražotas vienā ES iekšējā tirgus dalībvalstī vai Turcijā nevar būt aizliegtas pārdošanai citas ES iekšējā tirgus dalībvalsts teritorijā, pat ja tās ir ražotas, ievērojot citas tehniskās un kvalitātes prasības, kas ir atšķirīgas no tām, kuras ir izvirzītas valsts pašu ražotajiem produktiem. Tāds pats princips ir attiecināms arī uz pakalpojumu nozari.

Ekonomikas veiksmīga attīstība ir lielā mērā atkarīga no tā, cik efektīvi izstrādāti un piemēroti principi, kas ietekmē tirgus procesus. Līdz ar to, būtiski ir nodrošināt savstarpējās atzīšanas principa efektīvu darbību visās ES iekšējā tirgus dalībvalstīs.

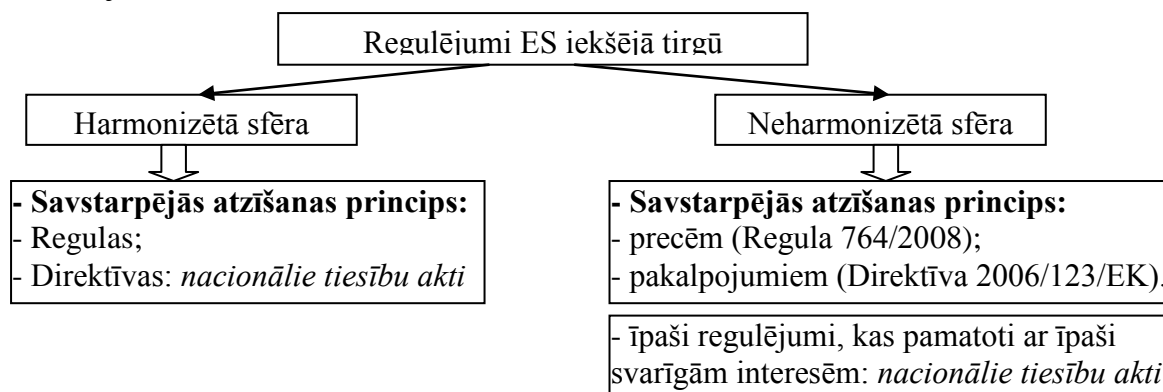
Savstarpējās atzīšanas principa darbība Latvijā ir izvērtēta atbilstoši kritērijiem, kas ir apvienoti attiecīgajā modelī (skat. 3.5.attēlu).

3.5.att. Savstarpējās atzīšanas principa darbības uzlabošanas modeļa shēma. [autore]

Informācijas pieejamība ir pirmais priekšnosacījums savstarpējās atzīšanas principa darbībai. Informācijas pieejamības uzlabošanas risinājums ir pieejams promocijas darba 3.3.3.apakšnodaļā.

Atbilstoši Savstarpējās atzīšanas principa darbības uzlabošanas modelim, principa veiksmīga izmantošana ir atkarīga no *ES iekšējā tirgus harmonizētajiem un neharmonizētajiem regulējumiem*. Kā parādīts 3.6.attēlā, pastāv divu veidu ES iekšējā tirgus regulējumi: harmonizētās sfēras regulējumi un neharmonizētās sfēras regulējumi. Harmonizētās sfēras regulējumos ietvertās prasības ir vienādi jāpilda visiem ES iekšējā tirgus dalībniekiem, un šāda veida regulējumi parasti ietver savstarpējās atzīšanas klauzulu. Regulu prasības ir tieši piemērojamas, savukārt, direktīvās ietvertās prasības dalībvalstīm jāpārņem ar nacionālajiem tiesību aktiem.

3.6.att. ES iekšējā tirgus regulējumu klasifikācija. [autore]

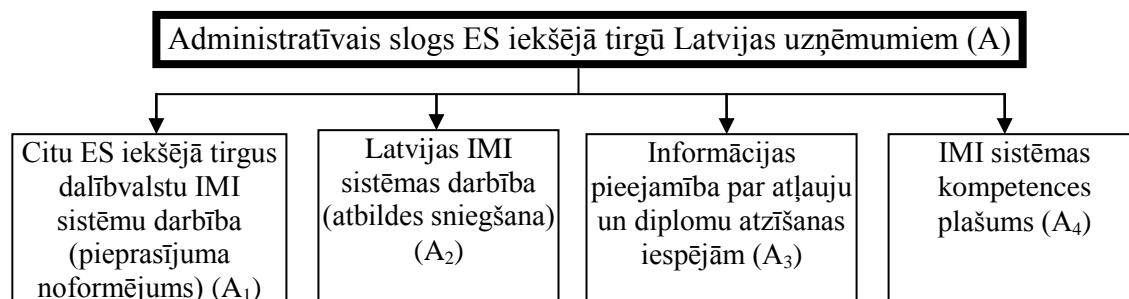
Neharmonizētajā sfērā starp ES iekšējā tirgus dalībvalstīm darbojas savstarpējās atzīšanas princips, un ES iekšējā tirgus dalībniekiem nav papildus jāpilda vienā valstī nacionālajos regulējumos uzliktās prasības, ja ir jau izpildītas citā ES iekšējā tirgus dalībvalsts regulējumos noteiktās prasības. Vienīgais šķērslis brīvas preču un pakalpojumu principa piemērošanai ir nacionālajos regulējumos ietvertās īpašas prasības, kas pamatotas ar valsts īpaši svarīgām interesēm. Lielāks nacionālo regulējumu skaits sarežģī uzņēmumu pārrobežu darbību, radot regulējumu nepārskatāmību un prasību neskaidrību. Līdz ar to, šādam izņēmumu skaitam ir jābūt ierobežotam. No savstarpējā atzīšanas principa dalībvalstis visbiežāk atkāpjas (argumentēti pamatojot nepieciešamību noteikt ierobežojumus brīvai preču

apritei), nosakot specifiskās prasības tādās nozarēs, kā pārtikas nozare, elektropreces, transportlīdzekļi, dārgmetāli, būvniecība un ķīmiskās preces.

Lai neveidotos sarežģīta ES iekšējā tirgus dalībvalstu nacionālo regulējumu sistēma, jomās, kur biežāk tiek noteikti izņēmumi no SAP principa, nepieciešams veicināt ES līmeņa tiesību normu pieņemšanu. Pēc iespējas pilnīgāku prasību harmonizāciju ir iespējams panākt pieņemot ES regulas, kuras ir tieši piemērojamas. Ņemot vērā to, ka direktīvas dalībvalstīm ir jāpārņem, bet pārņemšana prasa gan laiku, gan arī citus administratīvos resursus, regula ir uzskatāma par efektīvāku tiesisko instrumentu. Regulas nodrošina lielāku normu pārskatāmību un skaidrību ES iekšējā tirgū, un, līdz ar to, arī brīvu preču un pakalpojumu aprites principa efektīvu darbību.

Atbilstoši 3.5.attēlā atspoguļotajai modeļa shēmai, trešais savstarpējās atzīšanas principa veiksmīgas darbības priekšnosacījums ir *ES valsts pārvaldes iestāžu sadarbība*. ES iekšējā tirgus pamata principu darbība ir lielā mērā atkarīga no tā, cik efektīvi sadarbojas savā starpā valsts pārvaldes iestādes, kuras uzņēmējiem izsniedz dažāda veida atļaujas un veic tirgus uzraudzību.

ES valsts pārvaldes iestāžu sadarbība ir izvērtēta atbilstoši kritērijiem, kas apvienoti administratīvā sloga Latvijas uzņēmumiem atkarības modelī no IMI sistēmas darbības (skat. 3.7.attēlu).

3.7.att. Administratīvā sloga atkarības modelis no IMI sistēmas darbības. [autore]

Par IMI darbības zemo efektivitāti Latvijā liecina Ekonomikas ministrijas 2011.gada jūnijā veiktās aptaujas par IMI sistēmas darbību Latvijas pārvaldes sistēmā rezultāti. Par lielākajiem izaicinājumiem IMI sistēmas darbībā sistēmas lietotāji atzīst informācijas trūkumu par IMI sistēmas darbības iespējām, pieredzes trūkumu sniedzot informāciju pēc citu dalībvalstu kompetento amatpersonu (CA) pieprasījuma par Latvijas teritorijā izsniegtajiem diplomiem vai piešķirtajām atļaujām, kā arī daudzas kompetentās amatpersonas.

Promocijas darbā tiek piedāvāti IMI sistēmas darbības Latvijā pilnveidošanas priekšlikumi. Priekšlikumu novērtējums, par priekšlikuma izpildi atbildīgo un iesaistīto pušu saraksts, kā arī plānoto rezultātu kvalitatīvais raksturojums ir sniegts 3.3.tabulā.

Priekšlikumu IMI sistēmas pilnveidošanai rezultāti

Krite-rijs	Priekšlikumi IMI sistēmas pilnveidošanai	Atbildīgā iestāde	Iesaistītās puses	Plānotais rezultāts
A ₁ A ₂	Apmācības IMI sistēmas dalībniekiem. Informēšana par labas prakses piemēriem	Ekonomikas ministrija, Eiropas Komisija	Nacionālais IMI koordinators, Nozares IMI sistēmas koordinators, CA	Dziļāka izpratne par IMI sistēmas darbības principiem un iespējām.
	Informācijas aprites kārtības ieviešana un/vai pārskatīšana	Ekonomikas ministrija, citu ES iekšējā tirgus dalībvalstu atbildīgās iestādes	Eiropas Komisija	Sistēmu efektivitātes izvērtēšana, labas prakses popularizēšana, trūkumu novēršana
A ₃	Informācijas izplatīšana par savstarpējās atzīšanas principu (ar elektronisko līdzekļu, semināru, bukletu u.c. līdzekļu palīdzību)	Ekonomikas ministrija	Visas ministrijas, Eiropas Komisija, citu ES iekšējā tirgus dalībvalstu atbildīgās iestādes	Savstarpējās atzīšanas principa plašāka piemērošana, lielāks informācijas pieprasījumu skaits caur IMI sistēmu
A ₄	IMI sistēmas kompetences plašums: - citas nozares; - nacionālā dimensija	Eiropas Komisija, Ekonomikas ministrija Tieslietu ministrija, Ekonomikas ministrija	Visas ministrijas Visas ministrijas	Labas pārvaldības principa darbības uzlabošana Latvijas valsts pārvaldē un visā ES iekšējā tirgū

[autore]

Lai pārbaudītu izvirzīto priekšlikumu praktisko lietderīgumu, tika veikta 5 ES iekšējā tirgus dalībvalstu IMI sistēmas darbībā iesaistīto ekspertu fokusētā intervija. Balstoties uz 5 ES iekšējā tirgus dalībvalstu ekspertu atbildēm, šā darba autores izvirzītie priekšlikumi var būt sakārtoti atbilstoši šādai prioritārai secībai:

1. Apmācības IMI sistēmas dalībniekiem 2 reizes gadā; Informēšana par labas prakses piemēriem.
2. Informācijas izplatīšana par savstarpējās atzīšanas principu.
3. Informācijas aprites kārtības efektivitāte un nepieciešamība to pārskatīt.
4. IMI sistēmas kompetences plašums (citas nozares, nacionālais līmenis).

Priekšlikums par IMI sistēmas paplašināšanu ir ievietots prioritārajā sarakstā kā pēdējais, jo, salīdzinājumā ar pārējiem priekšlikumiem, tā ieviešana prasa ļoti lielus resursus un nevar būt īstenota īstermiņā. Ņemot vērā to, ka neviens no priekšlikumiem netika novērtēts negatīvi, visi priekšlikumi var būt uzskatāmi par lietderīgiem.

Attiecībā uz IMI sistēmas ietekmi uz Latvijas uzņēmējdarbības vidi un, rezultātā arī ekonomiku ir secināts, ka IMI sistēmas efektīva darbība samazinās administratīvo slogu Latvijas uzņēmumiem, kas darbojas ES iekšējā tirgū. Savukārt, attiecībā uz savstarpējās atzīšanas principa ietekmi uz Latvijas uzņēmējdarbības vidi un, rezultātā arī ekonomiku

kopumā ir secināts, ka Latvijai ir nepieciešams nodrošināt efektīvu savstarpējās atzīšanas principa funkcionēšanu, jo:

- tiks atvieglota Latvijas uzņēmumu darbība citās ES iekšējā tirgus valstīs, palielinot Latvijas preču un pakalpojumu eksportu uz citām ES iekšējā tirgus dalībvalstīm, rezultātā pieaugot nodarbinātībai;

- tiks veicināta konkurence ES iekšējā tirgū, kā rezultātā samazināsies kopējais cenu līmenis un tiks uzlabotas investīciju iespējas.

3.3.2. Īslaicīgo brīvas preču aprites šķēršļu novēršanas modelis

Lai samazinātu īslaicīgo brīvas preču aprites šķēršļu negatīvo ietekmi uz ES iekšējā tirgus dalībnieku darbību tika ieviests plānoto šķēršļu pamatojuma izvērtēšanas un sabiedrības savlaicīgas informēšanas mehānisms.

Laika periodā no 2010.gada septembra līdz 2011.gada augustam Latvijā netika paziņots neviens gadījums par brīvas preču aprites apgrūtinājumiem valsts teritorijā vai citās ES iekšējā tirgus dalībvalstīs. Arī kopš savas dalības ES iekšējā tirgū Latvija nav sniegusi ne vienu komentāru par paziņotajiem citu dalībvalstu šķēršļiem.

Paziņošanas procesa pilnveidošanā par īslaicīgajiem šķēršļiem brīvai preču apritei tiek izdalīti trīs procesi:

- a) Latvijas sabiedrības informēšana par citu ES iekšējā tirgus dalībvalstu šķēršļiem brīvai preču apritei;
- b) citu dalībvalstu informēšana par Latvijas teritorijā esošajiem vai plānotajiem šķēršļiem;
- c) citu dalībvalstu plānoto brīvas preču aprites apgrūtinājumu pamatotības izvērtēšana.

Promocijas darbā Latvijas paziņošanas sistēma par īslaicīgajiem šķēršļiem brīvai preču apritei ir izvērtēta atbilstoši kritērijiem, kas apvienoti attiecīgajā modelī (skat. 3.8.attēlu).

3.8.att. Īslaicīgo brīvas preču aprites šķēršļu mazināšanas modeļa shēma. [autore]

Lai novērtētu īslaicīgo brīvas preču aprites šķēršļu mazināšanas kritēriju svarīgumu Latvijā, tika veikta fokusēta intervija ar desmit uzņēmumiem, kuri darbojas gan Latvijā, gan arī citās ES iekšējā tirgus dalībvalstīs. Intervijas rezultātā tika konstatēts, ka respondenti nesaņem informāciju par plānotajiem vai esošajiem īslaicīgajiem šķēršļiem brīvai preču

apritei ES iekšējā tirgus dalībvalstīs (tai skaitā, Latvijā) un nav informēti par Eiropas Savienības iekšējā tirgū paredzēto brīdinājuma mehānismu.

Promocijas darbā ir piedāvāti īslaicīgo šķēršļu brīvai preču apritei mazināšanas priekšlikumi. Priekšlikumu novērtējums, par priekšlikuma izpildi atbildīgo un iesaistīto pušu saraksts, kā arī plānoto rezultātu kvalitatīvais raksturojums ir sniegts 3.4.tabulā.

3.4.tabula

Paziņošanas sistēmas pilnveidošanas plānotie rezultāti

Kritērijs	Priekšlikumi paziņošanas sistēmas pilnveidošanai	Atbildīgā iestāde	Iesaiņstītās puses	Plānotais rezultāts
B ₁	Informācijas ievietošana valsts portālā www.latvija.lv	Ekonomikas ministrija, Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija	-	Viegla un ātra piekļuve aktuālākai informācijai par esošajiem un plānotajiem īslaicīgajiem šķēršļiem brīvai preču apritei ES iekšējā tirgū
	Ministru prezidenta rezolūcija par Regulas Nr.2679/98 prasībām	Ekonomikas ministrija, Valsts kanceleja	Visas ministrijas	Augstākā aktivitāte, paziņojot par Latvijas teritorijā plānotajiem vai esošajiem īslaicīgajiem šķēršļiem brīvai preču apritei
B ₁ , B ₂ , B ₃	Centralizētā reģistra par īslaicīgajiem šķēršļiem brīvai preču apritei visās ES iekšējā tirgus dalībvalstīs izveide Eiropas Komisijas mājaslapā	Eiropas Komisija	Ekonomikas ministrija	Viegla un ātra piekļuve aktuālākai informācijai par esošajiem un plānotajiem īslaicīgajiem šķēršļiem brīvai preču apritei ES iekšējā tirgū
B ₂ , B ₃	Paziņojumu par šķēršļiem izvērtēšanas kārtības ieviešana dalībvalstīs	Eiropas Komisija	Ekonomikas ministrija	Iespējamo nepilnību likvidēšana dalībvalstu paziņojumu par šķēršļiem sagatavošanas un iesniegšanas Eiropas Komisijai procesā

[autore]

Lai pārbaudītu izvirzīto priekšlikumu praktisko lietderīgumu, tika veikta fokusēta intervija ar desmit uzņēmumiem, kuri darbojas gan Latvijā, gan arī citās ES iekšējā tirgus dalībvalstīs. Balstoties uz ekspertu atbildēm, darba autores izvirzītie priekšlikumi var būt sakārtoti atbilstoši šādai prioritārai secībai:

1. Informācijas ievietošana valsts portālā www.latvija.lv.
2. Centralizētā reģistra izveide par īslaicīgajiem šķēršļiem brīvai preču apritei visās ES iekšējā tirgus dalībvalstīs Eiropas Komisijas mājaslapā.
3. Ministru prezidenta rezolūcija par Regulas Nr.2679/98 prasībām.
4. Paziņojumu par šķēršļiem izvērtēšanas kārtības ieviešana dalībvalstīs.

Ņemot vērā to, ka neviens no priekšlikumiem netika novērtēts negatīvi, visi augstāk minētie priekšlikumi var būt uzskatāmi par efektīviem Latvijas uzņēmējdarbības vides pilnveidošanai. Īslaicīgo brīvas preču aprites šķēršļu brīdinājuma mehānisma darbību ir

iespējams attīstīt arī tālāk, nodrošinot uzņēmējiem iespēju pieslēgt funkciju ar paziņojumu par brīvas preču aprites kavējumiem noteiktajā valstī atsūtīšanu uz mobilo telefonu.

Attiecībā uz īslaicīgo brīvas preču aprites šķēršļu paziņošanas sistēmas ietekmi uz Latvijas uzņēmējdarbības vidi un, secīgi, ekonomiku tika secināts, ka Latvijai ir svarīga īslaicīgo brīvas preču aprites šķēršļu brīdinājuma mehānisma darbība, jo:

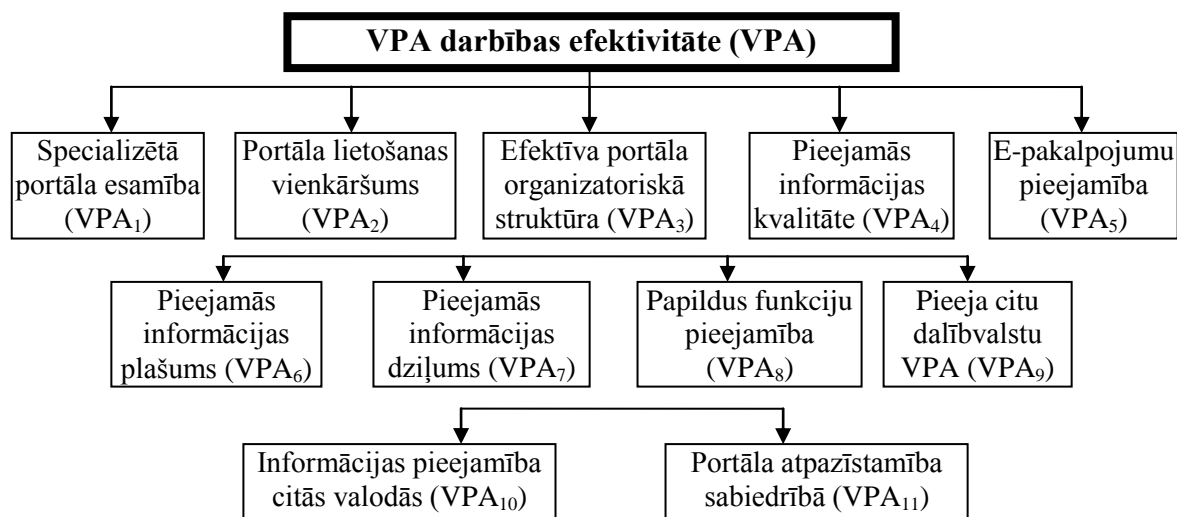
- Latvijas uzņēmēji var izvairīties no neparedzētiem zaudējumiem preču pārrobežu realizēšanas procesā;
- Latvijas teritorijā plānotie vai esošie šķēršļi tiek izvērtēti Eiropas Komisijā un citās ES iekšējā tirgus dalībvalstīs attiecībā uz to pamatotību, un pamatotības trūkuma gadījumā Eiropas Komisija var pieprasīt tos novērst. Latvijas uzņēmēji būs guvēji no šķēršļu brīvai preču apritei likvidēšanas Latvijas teritorijā;
- citu ES iekšējā tirgus dalībvalstu teritorijā plānotie vai esošie šķēršļi tiek izvērtēti Eiropas Komisijā un Latvijā attiecībā uz to pamatotību, un pamatotības trūkuma gadījumā Eiropas Komisija var pieprasīt tos novērst. Latvijas uzņēmēji būs guvēji no šķēršļu brīvai preču apritei likvidēšanas ES iekšējā tirgus dalībvalstu teritorijā.

3.3.3. Vienas pieturas aģentūras izveides modelis

Viens no ES pamatbrīvības funkcionēšanu un uzņēmējdarbības vides uzlabošanu veicinošiem instrumentiem, kura ieviešanas rezultātā ir sagaidāms ļoti pozitīvs efekts ES iekšējā tirgus liberalizēšanā, ir direktīva 2006/123/EK par pakalpojumiem iekšējā tirgū (pakalpojumu direktīva). Pakalpojumu direktīva ir izstrādāta, lai novērstu ES tirgū pastāvošās nepilnības un likvidētu diskriminējošās prakses brīvajā pakalpojumu aprītē. Citu iniciatīvu starpā pakalpojumu direktīva nosaka dalībvalstīm pienākumu izveidot elektronisko centralizēto komercdarbības atbalsta sistēmu – vienotu kontaktpunktu jeb vienas pieturas aģentūru (turpmāk – VPA), nodrošinot pieeju pie izsmeļošas informācijas par prasībām, kas uzņēmumiem ir jāizpilda, lai sniegtu noteikta veida pakalpojumu izvēlētajā ES dalībvalstī. Daudzas VPA izveides nianses nav atrunātas pakalpojumu direktīvā, un VPA organizatoriskie jautājumi ir katras ES dalībvalsts kompetencē.

Latvijas VPA funkcionalitāte ir izvērtēta atbilstoši kritērijiem, kas ir apvienoti attiecīgajā modeļa shēmā (skat. 3.9.attēlu).

Par Latvijas VPA bāzes portālu ir izvēlēts sabiedrībai orientētais valsts portāls www.latvija.lv. Pilnveidojot Latvijas VPA darbību var būt izmantota arī citu ES dalībvalstu VPA izveides pieredze un laba prakse.

3.9.att. VPA darbības modeļa shēma. [autore]

Lai novērtētu VPA darbību Latvijā, tika veikta fokusēta intervija ar desmit uzņēmumiem, kuri darbojas gan Latvijā, gan arī citās ES iekšējā tirgus dalībvalstīs. Lielākā respondentu daļa uzskata, ka VPA pieejamās informācijas kvalitāte varētu būt uzlabota. Dzemzēl e-pakalpojumu pieejamība Latvijā ir diezgan zemā līmenī, salīdzinājumā ar citām ES iekšējā tirgus dalībvalstīm, ko ir atzīmējuši arī 60% respondentu. 70% respondentu uzskata, ka šobrīd VPA pieejamā informācija nav pietiekami plaša (daudzas tautsaimniecības nozares nav aptvertas) un nav pietiekami dziļa (nav pieejama informācija par atsevišķu pašvaldību prasībām vai pieejamā informācija ir vispārīga un nav nodrošināta iespēja ar VPA palīdzību sazināties ar atļaujas izsniedzēju).

Promocijas darbā tiek piedāvāti VPA uzlabošanas priekšlikumi. Priekšlikumu novērtējums, par priekšlikuma izpildi atbildīgo un iesaistīto pušu saraksts, kā arī plānoto rezultātu kvalitatīvais raksturojums sniegts 3.5.tabulā.

3.5.tabula

VPA uzlabošanas plānotais rezultāts

Kritērijs	Priekšlikumi paziņošanas sistēmas pilnveidošanai	Atbildīgā iestāde	Iesaistītās puses	Plānotais rezultāts
1	2	3	4	5
VPA ₄ , VPA ₇	Vienas par informācijas kvalitāti atbildīgas iestādes nozīmēšana	Vides attīstības un reģionālās attīstības ministrija (VARAM), Valsts kanceleja	Visas ministrijas	VPA pieejamās informācijas standartizācija un kvalitātes uzlabošana
VPA ₈	Informatīvo pasākumu organizēšana pašvaldībām;	VARAM	-	VPA pieejamās informācijas standartizācija un kvalitātes uzlabošana
VPA ₉	Informācijas par nevalstiskām organizācijām iekļaušana VPA;	Ekonomikas ministrija VARAM	Visas ministrijas	Informācija par iespējām izmantot profesionālās konsultācijas

1	2	3	4	5
	Komentāru un jautājumu loga izveide VPA. Automātiska VPA apmeklētāju reģistra izveide	VARAM	-	Iespēja uzdot jautājumu vai atstāt komentāru VPA; Informācija par VPA uzlabošanas potenciālu
VPA ₁₀	Informācijas tulkojums citās valodās (vismaz angļu un krievu)	VARAM Tieslietu ministrija Ministru kabinets	Visas ministrijas	Lielāks VPA lietotāju skaits
VPA ₁₁	Informatīvā kampaņa	Ekonomikas ministrija	Visas ministrijas	Lielāks VPA lietotāju skaits

[autore]

Lai pārbaudītu izvirzīto priekšlikumu praktisko lietderīgumu, tika veikta fokusēta intervija ar desmit uzņēmumiem, kuri darbojas gan Latvijā, gan arī citās ES iekšējā tirgus dalībvalstīs.

Balstoties uz ekspertu atbildēm, šī darba autore izvirzītie priekšlikumi uzņēmējdarbības vides pilnveidošanai var būt sakārtoti atbilstoši šādai prioritārai secībai:

1. Informatīvās kampaņas organizēšana.
2. Par informācijas kvalitāti atbildīgas vienas iestādes nozīmēšana.
3. Informācijas iekļaušana VPA par nevalstiskām organizācijām.
4. Komentāru un jautājumu loga izveide VPA.
5. Informācijas tulkojums citās valodās (vismaz angļu un krievu).
6. Informatīvo pasākumu organizēšana pašvaldībām.
7. Automātiska VPA apmeklētāju reģistra izveide.

Attiecībā uz VPA darbības ietekmi uz Latvijas ekonomiku promocijas darbā secināts, ka Latvijai ir svarīga efektīva VPA funkcionēšana, jo VPA atvieglo uzņēmējdarbību Latvijā un visā ES iekšējā tirgū, sniedzot visaptverošu informāciju par izvēlētajā nozarē izvirzītajām prasībām un ar VPA starpniecību nodrošinot piekļuvi darbībai tajā.

3.3.4. Vienas pieturas aģentūras funkcionalitātes uzlabošanas modelis

Latvijas VPA portāla www.latvija.lv mērķis ir darboties kā ceļvedim valsts un pašvaldību iestāžu interneta resursos, nodrošināt uzņēmējiem un iedzīvotājiem piekļuvi valsts un pašvaldību iestāžu e-pakalpojumiem, attiecīgi uzlabojot uzņēmējdarbības vidi. Portālā ievietots ļoti liels informācijas apjoms, un būtiski ir nodrošināt šīs informācijas pārskatāmību. Šobrīd VPA informācija nav pietiekami labi sakārtota, un klientiem dažkārt rodas problēmas, mēģinot atrast atbildi uz interesējošo jautājumu.

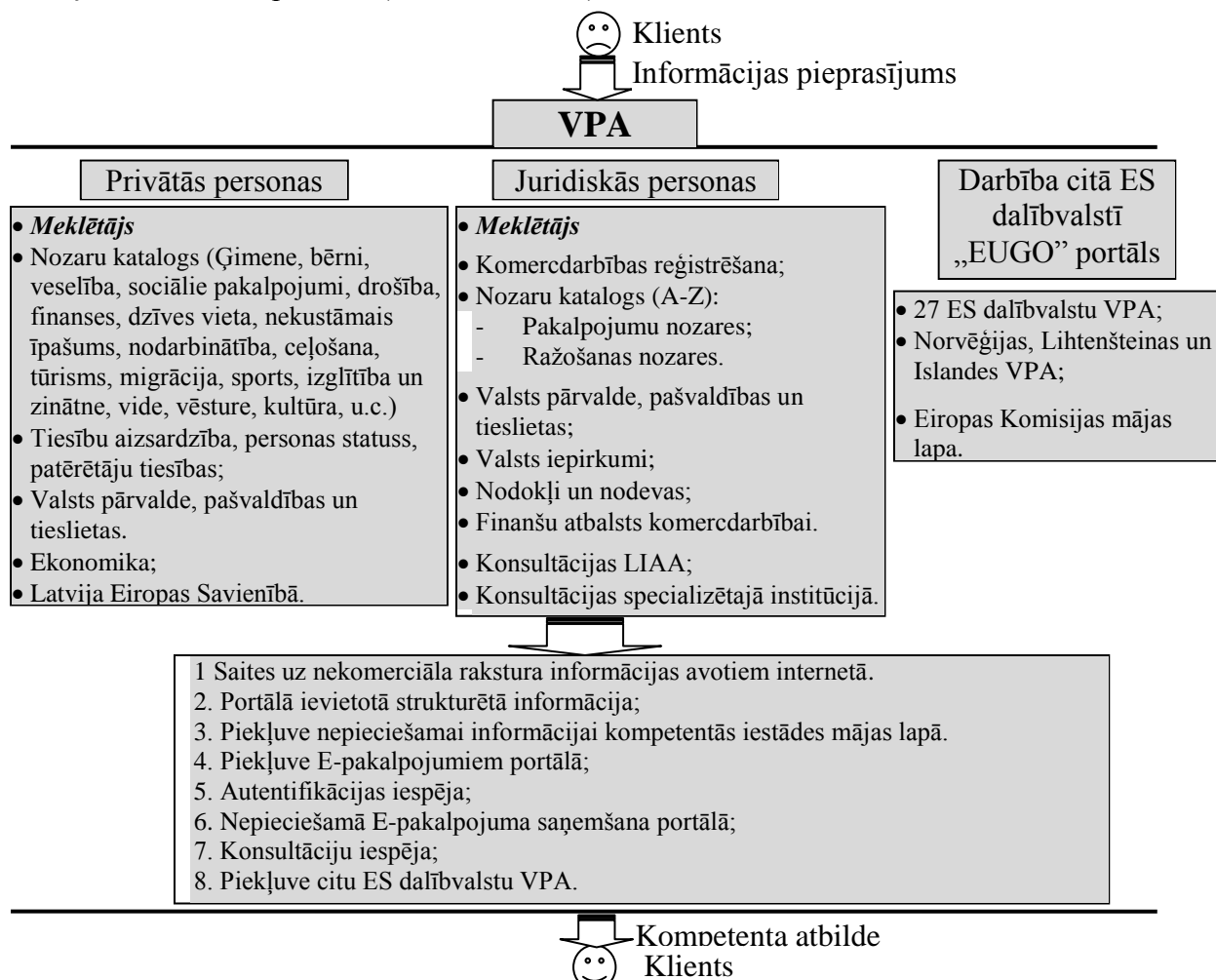
Promocijas darbā tiek novērtēta valsts VPA portāla darbības efektivitāte, nosakot tā spēju palīdzēt potenciāliem vai esošiem uzņēmējiem uzsākt noteikta veida uzņēmējdarbību.

Lai skaitliski novērtētu VPA darbības efektivitāti konkrētajā dzīves situācijā, promocijas darbā tika noteikts entropijas kritērijs. Entropijas kritērijs parāda nevajadzīgo elementu daudzumu lēmumu kokā, kas kavē vēlamā rezultāta sasniegšanu meklēšanas procesā. Entropijas koeficientu iespējams noteikt kā katras klases i nosacīto logaritmisko vērtību summu, un tas var būt aprēķināts, izmantojot šādu formulu:

$$Entropy(Y) = \sum_{i=1}^n x_{i-} \log_2 x_{i+} \quad , \quad (3.1)$$

*kur: Entropy (Y) – lēmumu koka entropijas kritērijs;
 x_{i-} - i klases kļūdaino lēmumu skaits lēmumu kokā;
 y_{i+} - i klases pareizo lēmumu skaits lēmumu kokā;
 n – lēmumu klašu skaits.*

Lēmumu kokam ir optimālā struktūra, ja entropijas kritērijs ir vienāds ar nulli. Šajā gadījumā portāla lietotājs ir spējīgs pieņemt tikai pareizos lēmumus, sekojot lēmumu koka zaru aprakstiem (virsrakstiem). Šobrīd Latvijā esošā VPA portāla entropijas kritērija vērtība (27,21) norāda uz ievērojamu portāla struktūras nepilnību, un augstu risku, ka portāla lietotājs nebūs spējīgs atrast nepieciešamo informāciju portāla lapās. Latvijas VPA trūkumu detalizētas analīzes rezultātā, tika izstrādāts pilnveidots VPA modelis, kas novērš esošā VPA modeļa būtiskākas nepilnības (skat. 3.10.attēlu).

3.10.attēls. Latvijas VPA portāla pilnveidotais operatīvais modelis. [autore]

Pilnveidotajā VPA modelī visi nevajadzīgie lēmuma koka zari un lapas tika noņemti, padarot lēmuma pieņemšanas procesu par caurspīdīgu un laika ziņā efektīvu.

Latvijas pilnveidotā VPA modeļa entropijas kritērija aprēķinātā vērtība ir vienāda ar nulli, kas nozīmē, ka portāla lietotājs, meklējot nepieciešamo informāciju, var pieņemt viennozīmīgus un nepārprotamus lēmumus. Secīgi, izstrādātais VPA modelis var būt uzskatams par efektīvo uzņēmējdarbības pilnveidošanas instrumentu.

Aprakstītā lēmumu koka efektivitātes novērtēšanas metodoloģija, kas paredz lēmumu sadalīšanu uz kļūdainiem un pareiziem lēmumiem un tālāko nevajadzīgo iespēju novēršanu, var būt arī pielietota citu ES iekšējā tirgus dalībvalstu VPA modeļu uzlabošanai un, attiecīgi, uzņēmējdarbības vides pilnveidošanai.

Ja biznesa atbalsta instruments nepilda savu vēlamo funkciju, tas zaudē savu nozīmi. Ir būtiski ne tikai *de jure* nodrošināt uzņēmējiem nepieciešamo informāciju, bet arī padarīt komunikācijas procesu starp privāto un valsts sektoru iespējami vienkāršāku un caurspīdīgāku.

Patreizējam Latvijas VPA portāla modelim ir liels potenciāls vietējas un starpvalstu uzņēmējdarbības stimulēšanai, bet portāla slikti organizētā struktūra un vāji attīstītais interfeiss ievērojami apgrūtina portāla lietošanu. Portāla pilnveidošanas piedāvātais risinājums būtiski uzlabo portāla efektivitāti, tajā pašā laikā neprasot daudz finanšu investīcijas. Risinājums var būt īstenots VARAM, kas ir Latvijā atbildīgā iestāde par portāla uzraudzību, iekšējā budžeta ietvaros. Labi organizēts komercdarbības atbalsta portāls ir lielisks instruments, kas uzlabo informācijas pieejamību valstī un, secīgi, uzņēmējdarbības vidi, veicinot kopējo valsts ekonomisko aktivitāti.

3.3.5. Vienas pieturas aģentūrā pieejamās informācijas plašums

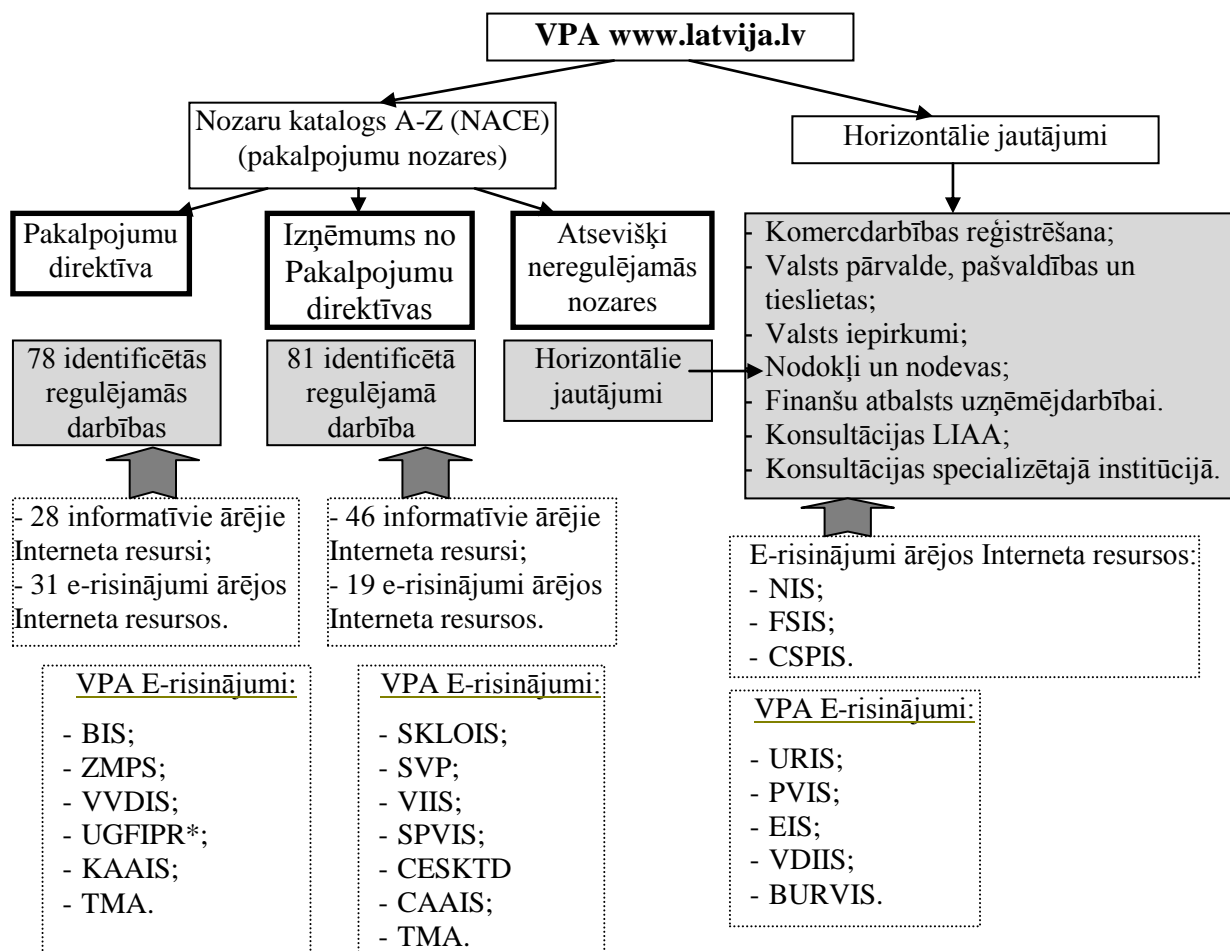
Ieviešot Pakalpojumu direktīvas prasības, katrā ES iekšējā tirgus dalībvalstī tika izveidotas Vienas pieturas aģentūras (VPA), izmantojot kuras, uzņēmumi un iedzīvotāji var saņemt interesējošo informāciju par regulējumiem pakalpojumu nozarē un nokārtot nepieciešamās administratīvās procedūras elektroniski.

Lai maksimāli veicinātu pakalpojumu nozares attīstību, nepieciešams uzlabot uzņēmējdarbības vidi, visām pakalpojumu darbībām nodrošinot administratīvo procedūru kārtošanas elektronisko atbalstu, kas ir pieejams no VPA. Lai to sasniegtu, nepieciešams realizēt šādus uzdevumus:

1. Izstrādāt jaunus e-risinājumus pakalpojumu darbībām, kurām šobrīd nav izveidota IS, datu bāze vai e-pakalpojums, un savienot tos ar VPA portālu;

2. Nodrošināt piekļuvi no www.latvija.lv e-risinājumiem, kuri šobrīd pastāv, bet nav pieslēgti pie VPA portāla;
3. Savienot ar VPA portālu jaunus e-risinājumus, kurus plānots ieviest tuvākajā laikā;
4. Nodrošināt VPA portālā informāciju par pakalpojumu darbībām, kurās nepastāv specifisks regulējums.

Promocijas darbā izveidotais uzņēmējdarbības vides pilnveidošanas modelis pakalpojumu nozarē, izmantojot VPA portāla attīstības potenciālu un pakalpojumu nozaru e-risinājumus, ir atspoguļots 3.11.attēlā.

3.11.att. Pakalpojumu nozares veicināšanas modelis, izmantojot e-risinājumus. [autore]

3.11.attēlā ir parādīts, ka VPA lietotājs var izvēlēties – meklēt portālā informāciju pēc pakalpojumu nozares (nozaru katalogā) vai arī pēc horizontālā jautājuma. Uz pelēka fona ir parādīts tēmu uzskaitījums, ko var izvēlēties VPA lietotājs. Izvēlēto tēmu informatīvs un e-procedūru atbalsts tiek nodrošināts no ārējiem Interneta resursiem vai arī pašā VPA, kas ir atkarīgs no modeļa ieviešanai izdalītajiem finanšu līdzekļiem.

Paredzēts, ka katra no 3.25. attēlā minētajām datu bāzēm atsevišķi veicinās uzņēmumu efektīvāku darbību attiecīgajā nozarē. Minēto informācijas sistēmu ieguldījumu uzņēmējdarbības vides uzlabošanā iespējams arī palielināt, apvienojot sistēmas un nodrošinot tām vienotu piekļuvi, izmantojot valsts portālu www.latvija.lv.

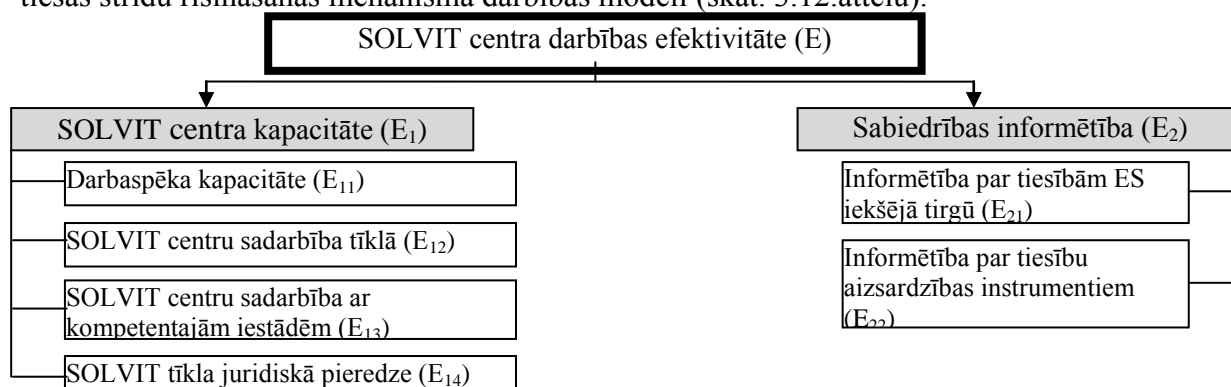
Vienas pieturas aģentūras izveides pieredzi preču ražošanas jomā Latvija varētu pārņemt Dānijas un Apvienotās karalistes pieredzi attiecībā uz preču ražošanas VPA izveidi. Promocijas darbā definētie preču ražošanas VPA darbības novērtēšanas kritēriji sakrīt ar Latvijas VPA efektivitātes uzlabošanas modeļa kritērijiem (pakalpojumu nozarē). Attiecīgi, Latvijas VPA darbības modelis būtu attiecināms gan uz pakalpojumu, gan uz preču jomu, iekļaujot portālā informāciju par visām Latvijas tautsaimniecības nozarēm. Ieviešot VPA efektivitātes uzlabošanas modeli, tiks uzlabota uzņēmējdarbības vide Latvijas preču un pakalpojumu nozarēs.

Runājot par vienas pieturas aģentūras izveides preču ražošanas jomā ietekmi uz Latvijas ekonomiku secināts, ka Latvijai ir svarīga vienas pieturas aģentūras izveide preču ražošanas jomā, jo centralizētā informācijas pieeja par Latvijā un citās ES iekšējā tirgus dalībvalstīs pastāvošām prasībām, kā arī apraksts par prasību izpildes iespējām un formalitātēm būtiski uzlabos uzņēmējdarbības vidi Latvijā un visā ES iekšējā tirgū, veicinot Latvijas attīstību.

3.4. Korektīvo pasākumu ieviešanas modelis

Neskatoties uz to, ka ES iekšējā tirgū ir izveidoti daudzi instrumenti, lai nodrošinātu četru pamata pīlāru darbību, praksē uzņēmējiem joprojām nākas saskarties ar negaidītiem šķēršļiem ES tiesību piemērošanā, kad valsts pārvaldes iestādes izvērza ar ES tiesību aktiem pretrunīgas prasības. Lai problēmas varētu atrisināt bez tiesas iesaistes, kas ir daudz laukietilpīgāks process, Eiropas Savienības iekšējā tirgū ir izveidots īpašs ātrās reaģēšanas rīks – SOLVIT tīkls. Saņemot iesniegumu no uzņēmuma vai iedzīvotāja, SOLVIT ne ilgāk kā 10 nedēļu laikā pārliecina lietā iesaistīto kompetento iestādi par ES iekšējā tirgus tiesību piemērošanas šķēršļu novēršanu. Ja pārkāpums ir noticis citā dalībvalstī, tad lieta tiek pārsūtīta attiecīgas valsts SOLVIT centram turpmākai izskatīšanai un risināšanai ar vietējām kompetentajām iestādēm.

Latvijas SOLVIT centra darbība ir izvērtēta atbilstoši kritērijiem, kas apvienoti ārpus tiesas strīdu risināšanas mehānisma darbības modelī (skat. 3.12.attēlu).

3.12.att. Ārpus tiesas strīdu risināšanas mehānisma darbības modelis. [autore]

Lai novērtētu SOLVIT centru kapacitāti Latvijā un citās ES iekšējā tirgus dalībvalstīs, tika analizēta katras ES iekšējo dalībvalsts Eiropas Komisijai iesniegtā informācija par minēto centru darbību. Papildus tam, tika veikta Latvijas SOLVIT centra darbinieku fokusētā intervija par Latvijas SOLVIT centra darbības kapacitāti.

Promocijas darbā tiek sniegti ārpus tiesas strīdu risināšanas mehānisma uzlabošanas priekšlikumi. Priekšlikumu novērtējums, par priekšlikuma izpildi atbildīgo un iesaistīto pušu saraksts, kā arī plānoto rezultātu kvalitatīvais raksturojums ir sniegts 3.6.tabulā.

3.6.tabula

Ārpus tiesas strīdu risināšanas mehānisma pilnveidošanas plānotie rezultāti

Kritērijs	Priekšlikumi ārpus tiesas strīdu risināšanas pilnveidošanai	Atbildīgā iestāde	Iesaistītās puses	Plānotais rezultāts
E ₁₁	Darbspēka skaita palielināšana	Ministru kabinets, Finanšu ministrija, Ekonomikas ministrija	Citu dalībvalstu atbildīgās iestādes	SOLVIT centra kapacitātes palielināšana; lielāks atrisināto lietu skaits
	Apmācību darbiniekiem organizēšana	Eiropas Komisija	Ekonomikas ministrija, citu dalībvalstu atbildīgās iestādes	SOLVIT centra kapacitātes palielināšana; lielāks atrisināto lietu skaits
E ₁₃	SOLVIT centra izveide valsts pārvaldes iestādē	Ekonomikas ministrija	Citu dalībvalstu atbildīgās iestādes	Lielāka ietekme uz valsts pārvaldes iestādēm; lielāks atrisināto lietu skaits
E ₁₄	Eiropas Komisijas juridiskā atbalsta sniegšanas reglaments	Eiropas Komisija	Citu dalībvalstu atbildīgās iestādes	Labāks Eiropas Komisijas juridiskais atbalsts; lielāks atrisināto lietu skaits
E ₂₁ , E ₂₂	Vienota informācijas punkta izveide	Ekonomikas ministrija; VARAM	Citu dalībvalstu atbildīgās iestādes	Sabiedrības informētība par tiesībām ES iekšējā tirgū
E ₂₂	SOLVIT centra virzīšanas pasākumi	Ekonomikas ministrija, LIAA	Citu dalībvalstu atbildīgās iestādes	Sabiedrības informētība par tiesībām un tiesību aizsardzības mehānismiem ES iekšējā tirgū

[autore]

Lai pārbaudītu izvirzīto priekšlikumu praktisko lietderīgumu, tika veikta fokusētā intervija ar desmit uzņēmumiem, kuri darbojas gan Latvijā, gan arī citās ES iekšējā tirgus dalībvalstīs. Ņemot vērā to, ka neviens no priekšlikumiem netika novērtēts negatīvi, visi augstāk minētie priekšlikumi var būt uzskatāmi par efektīviem instrumentiem uzņēmējdarbības vides pilnveidošanai.

Attiecībā uz ārpus tiesas strīdu risināšanas mehānisma ietekmi uz Latvijas ekonomiku, secināts, ka Latvijas SOLVIT centrs ļauj ātri un efektīvi aizsargāt Latvijas uzņēmēju tiesības, kuras ir pārkāptas citu ES iekšēja tirgus dalībvalstu valsts pārvaldes iestāžu pretlikumīgas rīcības rezultātā, tādējādi pilnveidojot Latvijas uzņēmējdarbības vidi, veicinot preču un pakalpojumu eksportu un valsts attīstību ES iekšējā tirgū.

SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI

1. Vērtējot valsts attīstības teorijas un ES attīstības stratēģiskos dokumentus, jāsecina, ka tie nav pretrunīgi, bet drīzāk pielāgoti konkrētai situācijai noteiktajā laika periodā. Gan Latvija, gan ES mācās no 20. un 21. gadsimtā gūtās pieredzes, kas tika atspoguļota ekonomistu izstrādātajās teorijās. Visām darbā apskatītajām valsts attīstības teorijām un stratēģijām ir kopīgs virsmērķis – cilvēka dzīves kvalitātes uzlabošana.
2. Formulējot mūsdienu attīstības jēdzienu, nepieciešams apvienot gan ekonomisko, gan sociālo, gan vides dimensiju. Latvijas Ilgtspējīgas Attīstības Stratēģijā (LIAS) lietotais ilgtspējīgas attīstības definējums aptver valsts attīstības galvenos aspektus un var būt ņemts par pamatu, formulējot šī darba ietvaros izmantoto valsts attīstības jēdzienu. Tajā pašā laikā, LIAS lietotā valsts attīstības definīcija var būt papildināta, akcentējot arī līdzsvarotu attīstību, kas ir īpaši nozīmīga ekonomiskās attīstības ciklisku svārstību neitralizēšanai. Papildus tam, definīcijā būtiski izcelt arī jaunu darba vietu radīšanu, kas ir nopietns valsts attīstības priekšnosacījums. Pamatojoties uz augstāk minēto, promocijas darbā ir formulēts šāds valsts attīstības definējums: *„Valsts attīstība – sabiedrības labklājības, vides un ekonomikas integrēta, līdzsvarota un sabalansēta attīstība, kas rada jaunas darbavietas, apmierina iedzīvotāju pašreizējās sociālās un ekonomiskās vajadzības un nodrošina vides prasību ievērošanu un bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu, neapdraudot nākamo paaudžu vajadzību apmierināšanas iespējas”*.
3. Ņemot vērā to, ka valsts attīstība katrā no attīstības stadijām ir atkarīga no dažādiem priekšnosacījumiem, secināts, ka valstij ir jāpiemēro konkrētai attīstības stadijai atbilstoša attīstības stratēģija. Lai nodrošinātu vienotu reģiona attīstības vīziju un panāktu sinerģijas efektu no atsevišķu ES dalībvalstu konkurētspējas priekšrocībām, kā arī efektīvāk risinātu nacionālajā līmenī pastāvošas problēmas, ES ir jābūt izstrādātai vienotai attīstības stratēģijai, kas būtu pielāgota tam, ka ES dalībvalstu attīstības stadijas ir atšķirīgas. Savukārt, ieviešot vienoto ES stratēģiju dalībvalstīs, nepieciešams ņemt vērā nacionālās īpatnības, pielāgojot kopējo ES attīstības stratēģiju konkrētai dalībvalsts attīstības stadijai.
4. Neskatoties uz to, ka ES iekšējā tirgū ir ieviesti 4 pamatbrīvību principi (brīva preču, pakalpojumu un kapitāla aprīte, personu kustība), kas nodrošina dalībvalstīm lielu uzņēmējdarbības potenciālu, ES iekšējā tirgus dalībvalsts attīstības līmenis ir atkarīgs no tā, cik labvēlīga ir konkrētas valsts uzņēmējdarbības vide un cik lielā mērā dalībvalsts šo potenciālu realizē praksē. Līdz ar to, pastāv nepieciešamība pēc valsts attīstības novērtēšanas metodoloģijas ES iekšējā tirgus valstīm, kas nosaka cik lielā mērā valsts

izmanto ES iekšējā tirgus sniegtās priekšrocības, kā arī norāda uz esošajiem šķēršļiem uzņēmējdarbības vidē valsts tālākai attīstībai.

5. Praktiski novērtējot Latvijas attīstības līmeni ES iekšējā tirgū, jāsecina, ka Latvija ir veiksmīgi izgājusi pirmo no trim promocijas darbā definētajām attīstības stadijām un pašreiz atrodas otrajā valsts attīstības stadijā. Latvijas uzņēmējdarbības vides kvalitāte un valsts attīstības līmenis ir zem ES iekšējā tirgus dalībvalstu vidējā attīstības līmeņa.
6. Pirmās attīstības stadijas priekšnosacījumi, kas atspoguļo valsts pārvaldes darbības efektivitāti, proti, institūciju darbība, infrastruktūra, makroekonomiskā stabilitāte, iedzīvotāju veselība un sācumizglītība, ir obligāts priekšnosacījums tālākai valsts attīstībai. Secināts, ka šobrīd Latvija ir izpildījusi pirmās attīstības stadijas priekšnosacījumus, tomēr ir nepieciešams sekot līdzi, lai 2008.gadā sākušās finanšu krīzes rezultātā netiktu iztraucēts minēto faktoru līdzsvars, kas varētu pasliktināt uzņēmējdarbības vidi, apgrūtinot un pat apdraudot valsts attīstību nākamajos līmeņos.
7. Otrās attīstības stadijas priekšnosacījumi, kas raksturo valsts konkurētspēju, ir atkarīgi no tādiem faktoriem, kā vidējā un augstākā izglītība, preču un pakalpojumu tirgus, darba tirgus un finanšu tirgus darbība, tehnoloģijas un tirgus lielums. Šobrīd Latvija izpilda tikai daļu no otrās valsts attīstības stadijas priekšnosacījumiem. Secināts, ka Latvijai ir svarīgi kvalitatīvi ieviest uzņēmējdarbību veicinošus instrumentus ES iekšējā tirgū, nodrošinot Latvijas uzņēmumiem iespēju aktīvāk izmantot ES iekšējā tirgus uzņēmējdarbības vides priekšrocības.
8. Valsts attīstības trešās stadijas priekšnosacījumi ir valsts esošo ekonomisko, politisko un citu instrumentu pilnveidošana, un parasti ir pielietoti pasaules ekonomiski attīstītākajās valstīs. Šo attīstības stadiju raksturojošie faktori ir inovācijas un augstākās tehnoloģijas. Autore secina, ka šobrīd Latvija nav gatava konkurēt ar citām ES iekšējā tirgus dalībvalstīm trešās attīstības stadijas faktoru ieviešanā. Līdz ar to, Latvijai ir jāizvēlas „sekotāja stratēģija”, piedaloties kopējās ES programmās, kvalitatīvi ieviešot galvenokārt citās augstāk attīstītās ES dalībvalstīs izstrādātās efektīvās un jau praksē pārbaudītās tehnoloģijas. Latvijai uz trešās attīstības stadijas priekšnosacījumiem ir jāskatās kā uz kopējām ES politikas prioritātēm, kuru noteikšanā un realizēšanā Latvijai ir jāpiedalās nevis individuāli, bet kopā ar citām dalībvalstīm. Augstāko tehnoloģiju attīstība prasa daudz līdzekļu un citu resursu, līdz ar to, Latvijai par galveno prioritāti jāizvēlas 2.attīstības līmeņa faktoru uzņēmējdarbības vides problēmu risināšanu un stabilitātes nodrošināšanu 1.līmeņa faktoru darbībā. Pēc esošo problēmu atrisināšanas 2.attīstības stadijā Latvija varēs veiksmīgi pāriet uz nākamo, 3.attīstības stadiju.

9. Latvijai ir nepieciešams palielināt Eiropas Komisijai un citām ES iekšējā tirgus dalībvalstīm paziņojamo tehnisko noteikumu projektu skaitu, jo sakarā ar Latvijas tiesību aktos noteikto īpašu projekta izstrādes un saskaņošanas kārtību ar citām valsts pārvaldes iestādēm, paziņošanas sistēma ļauj rūpīgāk izvērtēt tehnisko prasību atbilstību nepieciešamības, samērīguma un proporcionalitātes principiem. Attiecīgi, tiks uzlabota uzņēmējdarbības vide, samazinot administratīvo slogu uzņēmumiem, kas darbojas Latvijas teritorijā. Papildus tam, paziņojot Latvijā izstrādātos tehnisko noteikumu projektus Eiropas Komisijai un citām ES iekšējā tirgus dalībvalstīm ir iespējams saņemt detalizētus viedokļus ar iebildumiem par ierosinātām pārāk stingrām prasībām (kuras, iespējams, neatbilst proporcionalitātes, samērīguma un nepieciešamības principiem), kā arī priekšlikumus par mazāk birokrātiskiem risinājumiem, kas jau darbojas citās ES iekšējā tirgus dalībvalstīs. Attiecīgi, tiks uzlabota uzņēmējdarbības vide Latvijā, samazinot administratīvo slogu uzņēmumiem, kas darbojas Latvijas teritorijā.
10. Promocijas darbā secināts, ka Latvijai ir nepieciešams palielināt arī citās ES iekšējā tirgus dalībvalstīs izstrādāto Latvijā izvērtēto tehnisko projektu skaitu, jo izvērtējot citu ES iekšējā tirgus dalībvalstu tehnisko noteikumu projektus, Latvijai ir iespēja iebilst pret tādu tehnisko prasību ieviešanu, kas ir diskriminējošas, nepamatotas, nesamērīgas vai neproporcionālas izvirzītajam mērķim, tādējādi nepieļaujot šķēršļu parādīšanos brīvai preču un pakalpojumu apritei. Latvijas preču un pakalpojumu eksportētāji ir ieinteresēti pēc iespējas liberālākajos darbības nosacījumos visās ES iekšējā tirgus dalībvalstīs. Attiecīgi tiek samazināts administratīvais slogs uzņēmumiem, kas darbojas ES iekšējā tirgū. Papildus tam, izvērtējot citu ES iekšējā tirgus dalībvalstu tehnisko noteikumu projektus, Latvijai ir iespēja pārņemt pozitīvo praksi attiecībā uz tehnisko prasību ieviešanu savā nacionālajā tiesību sistēmā. Attiecīgi tiks uzlabota uzņēmējdarbības vide Latvijā, samazinot administratīvo slogu uzņēmumiem, kas darbojas Latvijas teritorijā.
11. Latvijai ir nepieciešams nodrošināt efektīvu savstarpējās atzīšanas principa (SAP) funkcionēšanu, jo SAP uzlabo uzņēmējdarbības vidi, atvieglojot Latvijas uzņēmumiem darbību citās ES iekšējā tirgus dalībvalstīs, palielinot Latvijas preču un pakalpojumu eksportu uz citām ES iekšējā tirgus dalībvalstīm, kā arī veicinot konkurenci ES iekšējā tirgū, kā rezultātā samazinās vispārīgs cenu līmenis un tiek uzlabotas investīciju iespējas.
12. Lai neveidotos sarežģīta ES iekšējā tirgus dalībvalstu nacionālo regulējumu sistēma, jomās, kurās biežāk tiek noteikti izņēmumi no SAP principa, secināts, ka nepieciešams veicināt ES līmeņa tiesību normu pieņemšanu. Pēc iespējas pilnīgu prasību harmonizāciju ir iespējams panākt, pieņemot ES regulas, kas ir tieši piemērojamas. Ņemot vērā to, ka direktīvas dalībvalstīm ir jāpārņem, bet pārņemšana prasa gan laiku, gan arī citus

- administratīvos resursus, regula ir uzskatāma par efektīvāku tiesisko instrumentu. Regulas nodrošina lielāku normu pārskatāmību un skaidrību ES iekšējā tirgū, līdz ar to, labāku uzņēmējdarbības vidi un brīvu preču un pakalpojumu aprites principa efektīvu darbību.
13. ES valsts pārvaldes iestāžu efektīvas sadarbības nodrošināšanai iespējams izmantot Eiropas Komisijas izveidoto Iekšēja tirgus informatīvo sistēmu (IMI). IMI sistēmas efektīva darbība uzlabos uzņēmējdarbības vidi, samazinot administratīvo slogu Latvijas uzņēmumiem, kas darbojas ES iekšējā tirgū.
 14. Latvijai ir svarīgi nodrošināt īslaicīgo brīvas preču aprites šķēršļu brīdinājuma mehānisma efektīvu darbību, jo laicīgi saņemot informāciju par šķēršļu esamību, Latvijas uzņēmumi var izvairīties no neparedzētiem zaudējumiem preču pārrobežu realizēšanas procesā. Pateicoties minētajam šķēršļu brīdinājuma mehānismam, Latvijas teritorijā plānotie vai esošie šķēršļi tiks izvērtēti Eiropas Komisijā un citās ES iekšējā tirgus dalībvalstīs attiecībā uz to pamatotību. Pamatotības trūkuma gadījumā Eiropas Komisija var pieprasīt tos nekavējoties novērst. Papildus tam, citu ES iekšējā tirgus dalībvalstu teritorijā plānotie vai esošie šķēršļi tiks izvērtēti Eiropas Komisijā un Latvijā attiecībā uz to pamatotību, un pamatotības trūkuma gadījumā Eiropas Komisija var pieprasīt tos novērst. Rezultātā Latvijas uzņēmumi būs guvēji no uzņēmējdarbības vides uzlabošanas, likvidējot šķēršļus brīvai preču aprītei Latvijas un pārējo ES iekšējā tirgus dalībvalstu teritorijā.
 15. Latvijai ir svarīga efektīva Vienas pieturas aģentūras (VPA) funkcionēšana, jo VPA uzlabo uzņēmējdarbības vidi, atvieglojot uzņēmumu darbību Latvijā un visā ES iekšējā tirgū, sniedzot visaptverošu informāciju par izvēlētajā nozarē izvirzītajām prasībām, kā arī ar VPA starpniecību nodrošinot piekļuvi tajā darbībā.
 16. Esošajam Latvijas VPA portālam ir liels potenciāls vietējās un starpvalstu uzņēmējdarbības stimulēšanai, bet portāla slikti organizētā struktūra un vāji attīstītais interfeiss ievērojami apgrūtina portāla lietošanu. Ir būtiski ne tikai *de jure* nodrošināt uzņēmumiem nepieciešamo informāciju, bet arī uzlabot uzņēmējdarbības vidi, padarot komunikācijas procesu starp privāto un valsts sektoru iespējami vienkāršāku un caurspīdīgāku. Portāla pilnveidošanai piedāvātais risinājums būtiski uzlabo portāla efektivitāti, tajā pašā laikā neprasot lielas finanšu investīcijas. Labi organizēts uzņēmējdarbības atbalsta portāls ir lielisks instruments, kas pilnveido uzņēmējdarbības vidi, uzlabojot informācijas pieejamību valstī un veicinot kopējo valsts ekonomisko aktivitāti.

17. Latvijai ir svarīga VPA izveide preču ražošanas jomā, jo centralizētā informācijas pieeja par Latvijā un citās ES iekšējā tirgus dalībvalstīs pastāvošām prasībām, kā arī apraksts par prasību izpildes iespējām un formalitātēm būtiski uzlabos uzņēmējdarbības vidi Latvijā un visā ES iekšējā tirgū, veicinot Latvijas attīstību.
18. Lai maksimāli veicinātu pakalpojumu nozares attīstību, secināts, ka VPA nepieciešams nodrošināt ne tikai informāciju par valstī pastāvošām prasībām konkrētās pakalpojumu darbības uzsākšanai vai veikšanai, bet visām pakalpojumu darbībām nodrošināt arī administratīvo procedūru kārtošanas elektronisko atbalstu, kas ir pieejams no VPA. Informācijas par prasībām un valsts pārvaldes elektronisko pakalpojumu pieejamība viena centralizētā portāla ietvaros, nevis daudzās tematiskajās informācijas sistēmās, samazinās administratīvo slogu Latvijas uzņēmumiem, uzlabojot uzņēmējdarbības vidi un veicinot Latvijas attīstību.
19. Latvijai ir svarīgi nodrošināt ārpus tiesas strīdu risināšanas centra „SOLVIT” efektīvu darbību, jo centrs ļauj ātri un rezultatīvi aizsargāt Latvijas uzņēmumu tiesības, kuras ir pārkāptas citu ES iekšēja tirgus dalībvalstu valsts pārvaldes iestāžu pretlikumīgas rīcības rezultātā, tādējādi pilnveidojot uzņēmējdarbības vidi, veicinot Latvijas preču un pakalpojumu eksportu un valsts attīstību ES iekšējā tirgū.
20. Promocijas darba ietvaros veiktie autores pētījumi piedāvā risinājumus vienai no svarīgākajām Latvijas attīstības problēmām ES iekšējā tirgū – ES iekšējā tirgus sniegtā potenciāla nepietiekami izmantošanai, kuras rezultātā Latvijas uzņēmumi tiek nostādīti nevienlīdzīgā situācijā ar citu ES iekšējā tirgus dalībvalstu uzņēmumiem. Iegūtie rezultāti ļāvuši sasniegt promocijas darbā izvirzīto mērķi – izstrādāt Latvijas uzņēmējdarbības pilnveidošanas un valsts attīstības modeļus ES iekšējā tirgū, kas nodrošina Latvijai ES iekšējā tirgus priekšrocību veiksmīgu izmantošanu.
21. Darba ietvaros izstrādāto risinājumu realizēšana ar valsts pārvaldes institūciju palīdzību var sniegt būtisku atbalstu Latvijas uzņēmumu darbībai gan vietējā tirgū, gan citās ES iekšējā tirgus dalībvalstīs, kas Latvijai ir īpaši aktuāli pēckrīzes periodā, ekonomiskās stagnācijas vai valsts attīstības zemu tempu periodā.
22. Darba ietvaros izstrādāto valsts attīstības novērtēšanas metodoloģiju ir iespējams izmantot ne tikai Latvijas, bet arī citu ES iekšējā tirgus dalībvalstu un kandidātvalstu attīstības stadijas un uzņēmējdarbības vides novērtēšanai, kā arī turpmākās attīstības priekšnosacījumu un šķēršļu noteikšanai.

Promocijas darba izstrādes gaitā ir izvirzīti sekojoši **priekšlikumi**:

1. Promocijas darbā izstrādāto valsts attīstības novērtēšanas metodoloģiju autore piedāvā attīstīt arī tālāk, papildinot valsts attīstību ietekmējošo faktoru un attiecīgo rādītāju

sarakstu katrā no trim valsts attīstības stadijām ar citiem faktoriem, kas ietekmē valsts attīstību, un attiecīgiem faktoros raksturojošiem rādītājiem.

2. Uzņēmējdarbības vides pilnveidošanai ES iekšējā tirgū Eiropas Komisijai regulāri būtu jāpārskata ES tiesību aktus, iespēju robežās pārveidojot direktīvas par regulām, kas ir mazāk birokrātisks tiesību akta veids. Regulās ietvertās prasības ir tieši un vienādi piemērojamas visās ES iekšējā tirgus dalībvalstīs, kas mazina tiesību aktā ietverto normu dažādu interpretāciju iespējas, attiecīgi uzlabojot uzņēmējdarbības vidi ES iekšējā tirgū.
3. Latvijas uzņēmējdarbības vides uzlabošanas un valsts attīstības modeļus ES iekšējā tirgū būtu ieteicams attīstīt arī turpmāk, balstot tos ne tikai uz brīvas preču un pakalpojumu aprites efektīvas darbības nodrošināšanas konkrētajā ES iekšējā tirgus dalībvalstī un visā ES iekšējā tirgū kopumā, bet arī uz brīvas kapitāla aprites un personu kustības principu veiksmīgas darbības nodrošināšanas.
4. ES iekšējā tirgus dalībvalstīm būtu rekomendējams Eiropas Komisijas izveidoto Iekšēja tirgus informatīvo sistēmu (IMI) izmantot ne tikai saziņai starp dažādu ES iekšējā tirgus dalībvalstu valsts pārvaldes iestādēm, bet arī saziņai starp vienas valsts kompetentajām iestādēm (nozaru ministrijām un to padotības iestādēm), turpmāk pilnveidojot atsevišķas valsts uzņēmējdarbības vidi.
5. Īslaicīgo brīvas preču aprites šķēršļu brīdinājuma mehānisma darbību rekomendējams Ekonomikas ministrijai sadarbībā ar privātiem uzņēmumiem attīstīt arī tālāk, nodrošinot uzņēmumiem iespēju pieslēgt funkciju ar paziņojumu saņemšanu mobilajā telefonā par brīvas preču aprites kavējumiem noteiktajā valstī.
6. Vienas pieturas aģentūras efektīvas darbības modeli kompetentām valsts pārvaldes iestādēm nepieciešams regulāri pārskatīt, izvērtējot iespējas to pilnveidot arī turpmāk, sekojot līdzi tehnoloģiju attīstības procesam.
7. Latvijas Vienas pieturas aģentūras portālam rekomendējams pievienot arī citas, darbā neaplūkotās informatīvās tīmekļa vietnes mājaslapas un informācijas sistēmas, kas sniedz atbalstu uzņēmumiem vai savādāk atvieglo uzņēmējdarbības veikšanas procesu Latvijā, citās ES iekšējā tirgus dalībvalstīs, kā arī pārējās pasaules valstīs.
8. Promocijas darbā piedāvāto risinājumu informācijas pieejamības uzlabošanai pakalpojumu jomā, sniedzot elektroniskos valsts pārvaldes pakalpojumus ar VPA starpniecību, autore iesaka realizēt pakāpeniski, pilnīga risinājuma ieviešanas iespējas izskatīt, gatavojot valsts budžeta projektu kārtējam gadam.

Apkopojot darba rezultātus, jāsecina, ka darba ievadā aizstāvēšanai izvirzītās tēzes ir pamatotas.